

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр
Освітній рівень

на тему: Управління кредитною діяльністю банку за матеріалами
АТ «Державний ощадний банк України»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ДРФБС.016188.01.09.00

Виконав: студент II курсу,
група ФБСм-20-1

_____
Підпис, дата

Нікіта ПЕТРУШАНСЬКИЙ
Ім'я, прізвище

Керівник: д-р. екон. наук, професор

_____
Підпис, дата

Ніла ХРУЩ
Ім'я, прізвище

Нормоконтроль

_____
Підпис, дата

_____
Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук, професор

_____
Підпис, дата

Ніла ХРУЩ
Ім'я, прізвище

_____ 2021 р.

Хмельницький 2021

ЗМІСТ

	С.
Вступ	5
1 Теоретико-методичні основи управління кредитною діяльністю банків	8
1.1 Сутність, зміст та особливості здійснення кредитної діяльності банків	8
1.2 Концептуальні основи формування кредитного портфелю банків	15
2 Аналітична оцінка та аналіз ефективності управління кредитною діяльністю банків	27
2.1 Аналіз стану та тенденцій розвитку кредитного ринку в банківській системі України у 2014-2020 роках	27
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 роках	35
3 Напрями удосконалення елементів системи управління кредитною діяльністю АТ «Державний ощадний банк України»	55
Висновки	66
Список використаних джерел	69
Додатки	75

Вступ

Актуальність дослідження. Економічний розвиток України значно залежить від ефективності функціонування банківської системи. Фінансове забезпечення економічного зростання на інноваційних засадах потребує удосконалення системи управління кредитною діяльністю банків. В загальній сукупності банківських операцій кредитна діяльність займає провідну нішу. Одержані доходи від кредитної діяльності є головним джерелом отримання прибутку банківської установи.

Розвиток кредитної діяльності банків має стати ключовим елементом економічного зростання, який має безпосередній вплив на забезпечення суверенітету України і реалізацію національних інтересів держави в сучасних умовах.

Теоретико-методичні та практичні питанням кредитної діяльності банків висвітлено у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: Барановського О.І., Вовчак О.Д., Волохова В. І., Дзюблюка О. В., Довгань Ж. М., Доценко І. О., Колотухи С. М., Круш П. В. та інших. Однак, у працях науковців переважно розглядаються окремі аспекти організації кредитної діяльності банків, а процеси формування і розвитку системи управління кредитною діяльністю банків вимагають комплексного, це й обумовило вибір теми дипломної роботи, мету, завдання та напрями дослідження.

Мета дипломної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних основ управління кредитною діяльністю банків.

Для досягнення окресленої мети у роботі було поставлено та вирішено такі основні завдання дослідження:

- з'ясувати сутність, зміст та особливості здійснення кредитної діяльності банків;

- обґрунтувати концептуальні основи формування кредитного портфелю банків;
- здійснити аналіз стану та тенденцій розвитку кредитного ринку в банківській системі України;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 роках;
- розробити напрями удосконалення елементів системи управління кредитною діяльністю АТ «Державний ощадний банк України».

Об'єктом дослідження виступають процеси управління кредитною діяльністю банку.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і практичні аспекти процесів управління кредитною діяльністю банку.

Методи дослідження. Для вирішення окреслених завдань були використані такі методи: історичний і логічний методи, методи наукового узагальнення, систематизації і класифікації, спостереження, методи аналогії порівняльний аналіз, та інші. Методологічною основою дослідження виступають наукові праці учених із теорії фінансів, банківської справи, управління. Інформаційною базою дослідження є роботи вчених; законодавчо-нормативні акти та рекомендації; аналітичні матеріали вітчизняних рейтингових агентств та зарубіжних аналітичних компаній, фінансова та інша звітність АТ «Державний ощадний банк України».

Наукова новизна результатів роботи полягає у наступному:

- *удосконалено* елементи системи управління кредитною діяльністю банку шляхом побудови покрокової восьми етапної програми дій щодо здійснення процесу управління кредитною діяльністю банку. Така «дорожня карта» слугуватиме інструментом на шляху досягнення ефективного кредитного менеджменту у банківській установі;

- *дістали подальшого розвитку* складові механізму організації кредитної діяльності банку завдяки розробки послідовності дій банку із

повернення проблемних кредитів та практичних рекомендацій щодо управління кредитним ризиком, це сприятиме підвищенню якості кредитної діяльності банку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені у роботі теоретико-методичні підходи, отримані висновки та рекомендації сприяють підвищенню ефективності управління кредитною діяльністю банків.

Апробація результатів дипломної роботи. Результати роботи були викладені на конференціях: II Всеукраїнській науково-практичній Інтернет конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2021 р., м. Хмельницький, ХНУ); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів» (5-6 листопада 2021 р., м. Хмельницький, ХНУ). Окремі положення роботи були оприлюднені та опубліковані у науковій праці, обсягом 0,3 друк. арк. [48].

Обсяг та структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки комп'ютерного тексту (без додатків) і містить 22 таблиці, 16 рисунків та 2 додатки. Список використаних джерел налічує 58 найменувань і розміщений на 6 сторінках.

1 Теоретико-методичні основи управління кредитною діяльністю банків

1.1 Сутність, зміст та особливості здійснення кредитної діяльності банків

Кредитна діяльність банків неодноразово була предметом наукових досліджень і різного роду дискусій. Однак, незважаючи на досить часте використання цього поняття, єдиного розуміння його суті та змісту не знайдено.

Так, М. Г. Дмитренко та В. С. Потлатюк при розгляді кредитної діяльності банків торкаються питань кредитного потенціалу, кредитних відносин, кредитних ресурсів, однак не дають власного визначення. Ці автори обмежуються загальними дефініціями. Вчені зазначають, що кредитний потенціал має визначати «економічно обґрунтовані межі використання мобілізованих у банку джерел грошових коштів для надання кредиту і здійснення інших операцій, а з іншого - кредитний потенціал банку відображає величину мобілізованих у банку коштів за мінусом загального резерву ліквідності» [19, с.11, 12]. У своїй роботі автори кредитування розуміють як кредитний процес, який включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин. Кредитні відносини подаються як відособлена частина економічних відносин, яка пов'язана із наданням коштів у кредит та поверненням його разом із певним процентом [19, с. 15, 17]. Прагнення зазначених авторів дати всеохоплююче визначення певного елемента кредитної діяльності, однак без розгляду її загальної природи та походження не дає змогу об'єктивно зрозуміти сутність кредитної діяльності її складових та структури.

С. В. Глущенко дає характеристику різним видам кредиту та формам кредитування, але автор не пов'язує це з кредитною діяльністю [15].

Немає визначення і роботі З. Б. Живко. Автор, висвітлюючи питання організації банківського кредитування, основну увагу зосереджує на визначенні поняття банківський кредит, пропонує розуміти його як «позичковий капітал у грошовій формі, що передається банком позичальнику на умовах повернення, платності та цільового використання» [20, с. 79].

Досить часто терміни «кредитна діяльність» і «кредитна робота» розглядаються у підручнику «Банківські операції» [43]. Тут детально розкривають основні аспекти кредитних операцій. Зазначено, що кредитна діяльність не може обмежуватись лише процесом кредитування. Автори не розглядають кредитну діяльність поглиблено. Питання кредитної діяльності ними подається як функція відповідного підрозділу банку. Через цю функцію розкрито організацію кредитної роботи в банку. Щодо змісту кредитної роботи (кредитного процесу), зазначені вчені ототожнюють поняття «кредитна діяльність» із поняттям «кредитні операції». Розкриваючи суть кредитної політики, вчені зазначають, що це стратегія і тактика банку щодо залучення коштів і спрямування їх на кредитування клієнтів. Кредитна політика має реалізовуватись через кредитну діяльність, отже остання також має бути націлена на формування кредитних ресурсів та наступне їх використання за призначенням [43].

Кредитна діяльність банківських установ здійснюється на основі взаємопов'язаного інтересу різних суб'єктів, серед яких: банки, підприємства, суспільство, громадяни, держава, інституції. Слід зазначити, що кредитна діяльність стає реальною та ефективною лише за умови існування такого інтересу. кредитна діяльність об'єднує інтереси банків (шляхом акумулювання коштів та їх використання для отримання прибутків), суб'єктів господарювання (шляхом фінансування певних проектів, реалізацією та

отримання прибутку) і держави (через розвиток економіки країни, зростання ВВП і т. д.).

Аналіз літературних джерел свідчить про наступні трактування вченими кредитної діяльності. У поєднанні інтересів банків, акціонерів, вкладників, клієнтів, держави бачить сутність кредитної політики професор Б.С. Івасів [9, с. 305]. Дають характеристику окремих аспектів кредитної діяльності, з таких самих позицій У. В. Владичин [9], М. П. Денисенко, В. М. Домрачев, В. Г. Кабанов, А. В. Ігнатенко, К. О. Чигирик [18], С. К. Реверчук, О. М. Ковалюк, Л. М. Стрельбицька, М. І. Крупка [8]. Це питання виступають предметом дослідження О. Мілай [42], А. М. Мороза, Р. І. Шевченко, І. В. Дубика [44]. Багатогранність кредитної діяльності банків, участь у ній із різними функціями багатьох суб'єктів досліджують О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків [10], вчені та фахівці інших країн: Б. В. Воронцов, А. М. Колесніков [13], О. І. Лаврушин, О. Н. Афанасьєва С. Л. Корнієнко [35], О. В. Купчинова [34].

Аналіз свідчить, що наукова думка є досить стриманою у розгляді сутнісних характеристик поняття «кредитна діяльність». Помітним є те, що вітчизняні дослідники, як правило, не акцентують увагу на його змісті. Лише окремі з науковців вдаються до дискусії з цього приводу. До прикладу, можна навести думку І. Волохова, котрий досліджуючи ефективність кредитної діяльності банку, вказує на відсутність у економічній літературі чіткого визначення цього поняття і наявність проблем у розробці понятійного апарату [12]. При дослідженні кредитного процесу банків учений зазначає, «що його формують кредитні операції, передумовою яких є відповідні організаційно-технологічні і матеріально-технічні заходи без яких здійснення вказаних операцій неможливо» [12, с. 4]. У висновку до роботи вчений дає власне бачення поняття «кредитна діяльність», яку визначає як комплексний процес з відтворення і реалізації кредитних послуг із метою отримання прибутку [12, с. 4].

Волохов В.І., досліджуючи економічну природу кредитної діяльності банку доводить, що кредитні операції не можна ототожнювати із кредитною діяльністю, вони є лише одним із її етапів [11].

А. І. Маслова кредитну діяльність банків розглядає як багатогранну систему із багатьма елементами [37]. Вона вказує, що кредитну діяльність банку потрібно розглядати, як складну систему, що представлена сукупністю елементів, які тісно взаємозв'язані між собою і виконують визначені завдання [37, с. 198]. Вважаємо, що наведене визначення є досить загальне та не дає можливості зробити висновок про яку діяльність мова, оскільки таке трактування можна відносити до будь-якого виду діяльності. При розгляді елементів системи кредитування А. І. Маслова бере за основу підхід російського вченого О. І. Лаврушина, котрий розглядає ці питання із позиції динаміки інформаційного середовища. В цілому, О. І. Лаврушин і А. І. Маслова не виходять із сутності понять кредитної діяльності і кредитування. Є очевидним, що ці поняття у їх роботах ототожнюються та змішуються. Подана вченою А. І. Масловою система в одному випадку формується, як система кредитування, а у іншому, як система кредитної діяльності. Це свідчить про відхід автора від сутнісного наповнення зазначених понять.

Кредитну діяльність банків доцільно розглядати в двох площинах: економічна та правова. Оскільки остання здійснюється на основі цивільно-правових актів (правочинів), то важливою умовою тут є необхідність дотримання взаємного волевиявлення сторін кредитних взаємовідносин, що передбачено нормами Цивільного кодексу України (ст.203, ст.627). Базуючись на цивільно-правових актах (договорах), кредитна діяльність, поряд з вільним вибором суб'єктів та умов, має передбачати взаємну відповідальність (ст.629) та бути публічною (ст. 633) [58]. Принцип публічності обумовлює потребу дотримання рівних для усіх сторін кредитної діяльності умов, прав і обов'язків.

Характеризуючи таку точку зору з позиції українського законодавства, необхідно зазначити, що згідно ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківською діяльністю є залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних і юридичних осіб [51].

Діяльність банків передбачає три види дій банків: залучення коштів, їх розміщення та обслуговування рахунків клієнтів. Оскільки, обслуговування рахунків клієнтів не передбачає дій, які пов'язані із залученням та розміщенням коштів, основними для банківської установи залишаються перші дві дії, а саме: залучення коштів і їх розміщення. Разом із тим, розміщення коштів клієнтів завжди є залежним від їх залучення. Окрім того, у переліку банківських операцій саме кредитна операція найбільш за все залежна від наявності коштів в банку.

При таких умовах, виходячи із родових ознак банківської діяльності, можна стверджувати, що кредитна діяльність банку - це дії, котрі пов'язані із залученням банком коштів юридичних і фізичних осіб з метою формування необхідних обсягів і необхідної якості кредитних ресурсів та розміщення їх на ринку кредитних послуг (згідно до загальноприйнятих принципів і існуючих правових норм). Важливо і варто звернути увагу на те, що для залучення коштів у кредитні ресурси і для їх розміщення характерними є одні і ті ж принципи: строковості, платності, повернення.

На єдність діяльності із залучення кредитних ресурсів та їх використання вказує також ст. 349 Господарського кодексу України, в якій зазначено, що банки здійснюють кредитні операції в межах кредитних ресурсів, які вони утворюють у процесі своєї діяльності [16].

Ми підтримуємо думку, що враховуючи економічну площину розуміння сутності кредитної діяльності банку, вважаємо, що основними її суб'єктами мають виступати кредитори банку, кошти яких тим чи іншим

чином він залучає, формуючи кредитні ресурси, а також сам банк як посередник у процесі перерозподілу коштів, і позичальники - як споживачі банківських кредитів (рисунок 1.1) [55].

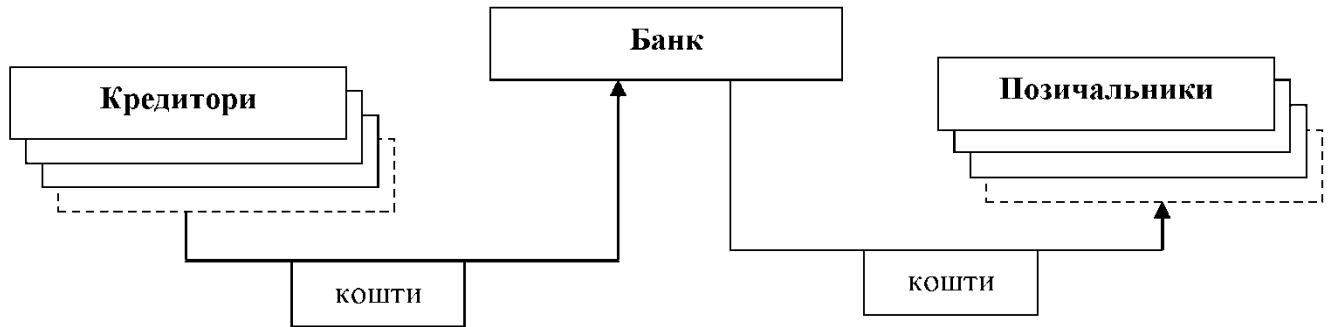

Рисунок 1.1 – Суб'єкти кредитної діяльності банку [55].

Кредитна діяльність - це двосторонній процес, який передбачає залучення коштів і формування кредитних ресурсів, з однієї сторони, та їх розміщення на кредитному ринку з іншої.

Кредитна діяльність зумовлює особливий статус банку, як фінансового посередника, котрий характеризується високим ступенем відповідальності перед досить значним колом осіб: акціонерами, кредиторами, позичальниками, державою.

В свою чергу, формуючи завершений цикл обігу коштів (залучені кошти, кошти як кредит, кошти як прибуток) кредитна діяльність банківських установ підпадає під вплив низки різних факторів, що формують умови для її практичного здійснення.

Кредитна діяльність є одним із видів банківської діяльності, яка здійснюється у пасивній формі (шляхом формування кредитних ресурсів) та у активній формі (через вкладання кредитних ресурсів). На основі структурування поняття «діяльність» можна виокремити такі елементи кредитної діяльності банку: мета, засоби (в тому числі технології), результат

та власне процес. Крім того, відокремленими елементами кредитної діяльності виступають такі як: суб'єкт, яким забезпечується діяльність та об'єкт, на кого спрямовується діяльність (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Елементи кредитної діяльності банку [14, 2, 3, 56 та ін.]

Елементи кредитної діяльності	Зміст
Мета	отримання прибутку
Засоби	<ul style="list-style-type: none"> – договори – знання та вміння працівників – кошти – нормативні документи – технології формування і використання кредитних ресурсів – фінансові інструменти
Результат	дохід: додатній або від'ємний
Суб'єкт	установа банку
Об'єкт	клієнти банку

Слід підкреслити, що метою кредитної діяльності банку є одержання прибутку у формі відповідних відсотків за надані банком послуги. «До засобів слід віднести безпосередньо кошти, фінансові інструменти, що використовуються у процесі кредитної діяльності, правові засоби (договори, нормативні документи, рішення відповідних органів управління), засоби забезпечення виконання договірних зобов'язань, що використовуються при здійсненні кредитної діяльності, технології формування та використання кредитних ресурсів. До засобів кредитної діяльності можна віднести і інтелектуальну складову у вигляді знань та навиків працівників банку, які її забезпечують. Процес кредитної діяльності передбачає відповідний алгоритм і етапи залучення коштів для формування кредитних ресурсів, кредитування клієнтів, а також дії з повернення прострочених кредитних боргів. Результатом кредитної діяльності можна вважати отриману банком

додаткову вартість кредитних ресурсів або ж збиток від їх використання. Суб'єктом кредитної діяльності виступає установа банку, яка забезпечує таку діяльність, а об'єктом - кредитори та дебітори банку, якими передається (від яких отримується) право на ресурси» [3].

Оскільки, основними критеріями кредитної діяльності банку виступає прибуток або збиток, можна стверджувати, що у сфері цієї діяльності завжди присутнє певне джерело потенційного прибутку чи збитку. Треба відзначити, що таким джерелом виступають дії чи обставини, котрі здатні підтримати, або змінити встановлений порядок діяльності чи процес кредитної діяльності банку. Цілком очевидним є те, що зазначені дії та обставини можуть бути сформовані наступним: інтересами окремих суб'єктів; особливостями поведінки людей; законами і закономірностями розвитку економічної ситуації; обставинами малокерованого характеру: соціального, природного або іншого.

1.2 Концептуальні основи формування кредитного портфелю банків

Як свідчить дослідження, в економічній літературі з даної проблематики немає єдиного трактування поняття «кредитного портфелю банку». Одні автори до кредитного портфелю відносять всі фінансові активи банку разом із пасивами банку, деякі вчені співвідносять це поняття тільки із кредитними операціями банку, інші автори кредитний портфель визначають за особливими критеріями чи сукупністю елементів. Основні наукові підходи авторів до трактування сутності поняття «кредитний портфель», а саме: із виділенням ролі кредитного портфелю при здійсненні операцій кредитування, встановленням його місця у загальному обсягу операцій і встановленням місця в державній політиці систематизовано у таблиці А.1.

Усі трактування можна умовно розділити на 3 групи.

Представники першої групи відображають значення проведення кредитних операцій банку на макрорівні, тут зазначається значення кредитного портфелю банку на рівні банківської установи та на загальнодержавному рівні.

Вчені - представники другої групи наголошують на тому, що кредитний портфель банку є складним управлінським процесом, котрий характеризує вибір напрямків вкладень (плановані дії), вони підкреслюють велике значення кредитування поміж інших банківських послуг.

Представники третьої групи вказують, що кредитний портфель відображає вибір напрямків кредитних вкладень у залежності від їх прибутковості і ступеня ризику. У підходах цих авторів в цілому зазначається, що кредитний портфель є сукупністю виданих позичок. Такі трактування є дещо обмеженими, оскільки вони враховують лише здійснення кредитної операції.

Наукові підходи авторів щодо трактування сутності кредитного портфеля також умовно можна поділити його місцем кредитного портфелю у діяльності банківської установи та за значення кредитних операцій на загальнодержавному рівні. Окремі науковці надають більш вузьке визначення кредитного портфеля, а саме розглядають тільки процес здійснення кредитування. Також зустрічаємо і більш широке трактування, зокрема дослідження місця кредитного портфеля в загальному обсязі банківських операцій.

Слід зауважити, що кредитна діяльність є найбільш дохідним напрямком діяльності банку, кредитний портфель і процес управління ним виступає потужним інструментом банківської установи на шляху реалізації його кредитної політики. Підкреслимо, що не завжди метою кредитної політики банку виступає отримання максимального прибутку. Сьогодні, у ринкових умовах, метою кредитної політики банківської установи може бути

також і збільшення частки на ринку банківського кредитування у певному сегменті ринку, утримання конкурентних переваг і тощо.

На основі систематизації трактувань, зазначимо, що «кредитний портфель банку в широкому розумінні - це сукупність інструментів реалізації кредитної політики банку із управління кредитним ризиком та забезпечення конкурентних переваг на ринку банківського кредитування. У вузькому розумінні, кредитний портфель банку – це сукупність залишків заборгованостей за кредитними продуктами банку, структуровану із урахуванням ступеня ризику, рівня прибутковості і ліквідності з метою забезпечення реалізації стратегії і тактики кредитної політики» [27, 48].

Сутність кредитного портфелю банку найкраще розглядати через функції, які він виконує кредитний портфель. На основі узагальнення літературних джерел зазначимо, що окремі функції є похідними від загальновідомих функцій кредиту. Також деякі функції є специфічними із огляду на специфіку кредитного портфелю, результати узагальнення наведено у таблиці 1.2.

Кредитний портфель банку характеризується дохідністю, ризиком і ліквідністю. Він, має усі властивості банківського портфеля, однак, попри це кредитний портфель має свою специфіку.

Розглянемо характеристики кредитного портфелю банку.

Основна характеристика дохідності кредитного портфеля це ефективна річна відсоткова ставка, вона виступає інструментом співставлення із дохідністю інших видів активів банку та інструментом аналізу обґрунтованості відсоткових ставок за виданими банком кредитами.

Ризик кредитного портфеля банку представляє собою ступень імовірності подій, при яких банківська установа отримає збитки внаслідок здійснених кредитних операцій.

Ліквідність кредитного портфеля – це здатність фінансового інструмента трансформуватися в грошові кошти. Ступень ліквідності

характеризується проміжком часу, за який трансформація у грошові кошти може бути здійснена. Саме тому для кредитного портфеля банку ліквідність виражається у вчасному поверненні наданих кредитів.

Таблиця 1.2 – Функції кредитного портфеля [2, 4, 6, 17, 21 та інші]

Функції	Зміст функцій
заміщення грошей кредитними операціями	утворення додаткового платоспроможного попиту банківською установою за рахунок кредитів, що перешкоджає розвитку кризових явищ внаслідок інфляції та надвиробництва шляхом видачі кредитів
мінімізація кредитного ризику	забезпечення повернення кредитів шляхом проведення постійного моніторингу виданих кредитів
об'єднання кредитів	сукупність вимог банку за наданими кредитами
оптимізація	з її допомогою банк оптимізує три базових параметра портфеля в цілому: прибутковість, ліквідність і ризик, що сприяє в кінцевому підсумку раціонального використання банківських ресурсів.
розподільча і перерозподільча	розподіл та перерозподіл позикового капіталу банківською установою за суб'єктами отримання кредитів в процесі реалізації кредитних операцій
розширення і диверсифікації доходної бази банку	Забезпечення високих темпів росту капіталу та доходів банку в процесі реалізації кредитних операцій

Як свідчить ознайомлення із літературними джерелами, поняття кредитного портфеля банку тісно пов'язують із банківським портфелем, отже виникає необхідність їх порівняння. Порівняльна характеристика банківського і кредитного портфеля подана у таблиці 1.3.

Банк формує кредитний портфель певного типу в залежно від мети. У загальному вигляді тип кредитного портфеля це характеристика портфеля, що ґрунтується на співвідношенні прибутку та ризику.

Таблиця 1.3 – Порівняльна характеристика банківського і кредитного портфеля [2, 4, 6, 17, 21 та інші]

Характеристики	Банківський портфель	Кредитний портфель
дохідність	дохід, отриманий на одиницю активів за певний період часу	дохід, отриманий на одиницю активів, вкладений в кредити, за певний період часу
ліквідність	вчасне перевтілення активів у грошові кошти або наявні можливості та здатності банку виконувати зобов'язання перед кредиторами	вчасне повернення кредитів до банку
ризик	імовірність виникнення небажаних подій, що можуть виникнути в результаті прийняття рішення з управління банківським портфелем в умовах невизначеності	імовірність виникнення небажаних подій, що можуть виникнути в результаті прийняття рішення з управління кредитним портфелем в умовах невизначеності

Виділяють такі основні типи кредитного портфеля банку:

- кредитний портфель доходу - це портфель, що орієнтовано на кредити, які забезпечують стабільний дохід. При цьому отримання доходу характеризується мінімальними ризиками і постійною своєчасною виплатою відсотків;
- кредитний портфель ризику - це портфель, який складається переважно із кредитів з високим рівнем ризику;
- збалансований кредитний портфель - це портфель в якому створюється раціональне поєднання кредитів різного типу. Це кредити високоризиковані та кредитів, що мають низький рівнем ризику.

Слід зауважити, що ризиковий кредитний портфель характеризується підвищеним рівнем прибутковості, однак при високому рівні ризику. У той же час, в кредитному портфелі доходу рівень прибутку є нижчий, а кредитні

ризика є мінімальними. Кредитний портфель збалансований - це портфель, який містить сукупність банківських кредитів і має структуру та фінансові характеристики, які лежать у межах вибору найбільш ефективного вирішення завдання щодо поєднання ризику та прибутковості.

Отже, ми дослідили основні типи кредитного портфеля банку. Наступним етапом дослідження проаналізуємо його класифікаційних ознак з метою виокремлення видів кредитного портфеля. Враховуючи різні підходи щодо класифікації видів кредитного портфелю, вважаємо доцільним узагальнити класифікаційні ознаки, що відображають сутність кредитного портфеля банку (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Класифікація кредитного портфелю банку [2, 4, 6, 17, 21, 44, 52 та інші]

Класифікаційна ознака	Вид кредитного портфелю
термін кредитування	короткостроковий портфель; середньостроковий портфель; довгостроковий портфель
об'єкт кредитування	портфель вексельних кредитів; портфель інвестиційних кредитів; портфель іпотечних кредитів
вид забезпечення	портфель довірчих кредитів; портфель забезпечених кредитів; портфель кредитів під фінансові гарантії третіх осіб
техніка кредитування	портфель контокорентних кредитів; портфель кредитів овердрафт; портфель по кредитних лініях
сфера застосування кредиту	портфель кредитів в сферу виробництва; портфель кредитів у фінансову сферу
спосіб погашення	портфель кредитів, що погашаються одноразовим внеском; портфель кредитів, що погашаються в розстрочку
розмір кредиту	портфель малих кредитів; портфель середніх кредитів; портфель великих кредитів
суб'єкт кредитування	портфель юридичних осіб; портфель фізичних осіб

Класифікація кредитного портфеля банку побудована за принципом однорідності, тому що у ній досліджено різновиди кредитного портфелю за різними напрямками такими як: суб'єкт і об'єкт кредитування, техніка надання кредиту, строк та розмір кредиту, вид забезпечення кредиту, спосіб погашення і сфера використання кредиту.

Суб'єктами кредитування виступають юридичні чи фізичні особи, котрі є дієздатними і мають матеріальні чи інші гарантії.

Сьогодні існує така «класифікація суб'єктів кредитування: державні підприємства і організації; кооперативи; громадяни, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю; інші банки; інші господарства, включаючи органи влади, спільні підприємства, міжнародні об'єднання та організації» [56, с. 153].

За об'єктами кредитування виділяють такі види кредитного портфелю банку: портфель комерційних, інвестиційних, іпотечних, вексельних та споживчих кредитів. До об'єктів кредитування фізичних осіб відносяться наступні: купівля нерухомості, рухомого майна, товарів народного вжитку та інші.

За строками кредитування виділяють: кредити до запитання (онкольні) і строкові. Крім того, строкові кредити банків поділяються на: короткострокові (строком до 1 року); середньострокові (строком від 1 до 3 років); довгострокові (понад 3 роки).

Кредитні портфелі банківських установ також поділять і на інші різновиди за ознаками: диверсифікованості; в залежності від можливості банківської установи вільно управляти своїм кредитним портфелем; за ознакою ризику тощо.

Розглянемо більш детально зміст кожної із перелічених ознак кредитного портфелю банку.

За ознакою диверсифікованості розрізняють такі кредитні портфелі:

- диверсифікований портфель, який задовольняє вимогам портфельної, галузевої та географічної диверсифікації;
- концентрований портфель, який характеризується високою питомою вагою кредитів окремого виду та високим ступенем ризиків концентрації.

Як правило, «в умовах функціонування ринку позикових капіталів у кожній країні формуються норми концентрації кредитних вкладень банків в окремі галузі, регіони і за окремими групами позичальників. Якщо функціонування ринку позикових капіталів значно порушується, то у визначенні величини цієї норми велику участь бере держава» [56, с. 153].

За ознакою можливість банку вільно управляти своїм кредитним портфелем виділяють:

- «некерований кредитний портфель. До нього включаються ті банківські кредити, видача яких здійснюється на виконання державних програм та відповідних нормативних актів. У результаті банк фактично втрачає можливість ефективного управління прибутковістю кредитного портфеля» [24, с. 98];
- «регульований кредитний портфель - включає кредити, видані банком інсайдерам, в тому числі співробітникам банку і керівництву, а також афілійованим компаніям» [24, с. 98].

За ступенем ризику кредитний портфель банку поділяється «на: стандартні кредитні операції; під контролем кредитні операції; субстандартні кредитні операції; сумнівні кредитні операції; безнадійні кредитні операції. Стандартні кредитні операції - це операції, за якими кредитний ризик є незначним. Під контролем - це кредитні операції, за якими кредитний ризик є незначним, але може збільшитися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації. Субстандартні кредитні операції - це операції, за якими кредитний ризик є значним, надалі може збільшуватись, а також є ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в

строки, що передбачені кредитним договором. Сумнівні кредитні операції - це операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька. Безнадійні кредитні операції - це операції, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними» [57, с. 45].

Основними цілями формування кредитного портфелю є [9, с.19]:

- високий рівень доходу в поточному періоді;
- мінімізація рівня ризиків кредитного портфелю;
- високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі;
- дотримання необхідної ліквідності кредитного портфелю.

Слід підкреслити, що стан кредитного портфеля банку визначається кількісною оцінкою його основних параметрів, серед яких [17, с. 117]:

- обсяг усього портфеля (сума виданих кредитів на звітну дату);
- параметри кредитів (види, найменування позичальників, процентні ставки, порядок повернення позик та сплати відсотків за ними, види забезпечення, групи ризику і т.д.).

Структура кредитного портфеля банку може бути систематизована за такими основними (базовими) ознаками : за ступенем ліквідності портфеля; за ступенем дохідності портфеля; за ступенем надійності портфеля (рисунок 1.2).

Управління кредитним портфелем банківської установи визначається як процес, котрий спрямований на забезпечення раціонального співвідношення дохідності та надійності кредитного портфеля банку. Основними завданнями управління кредитним портфелем банку є наступні:

- забезпечення максимального рівня дохідності кредитного портфеля і акціонерного капіталу банку при мінімальному рівні ризику [17];

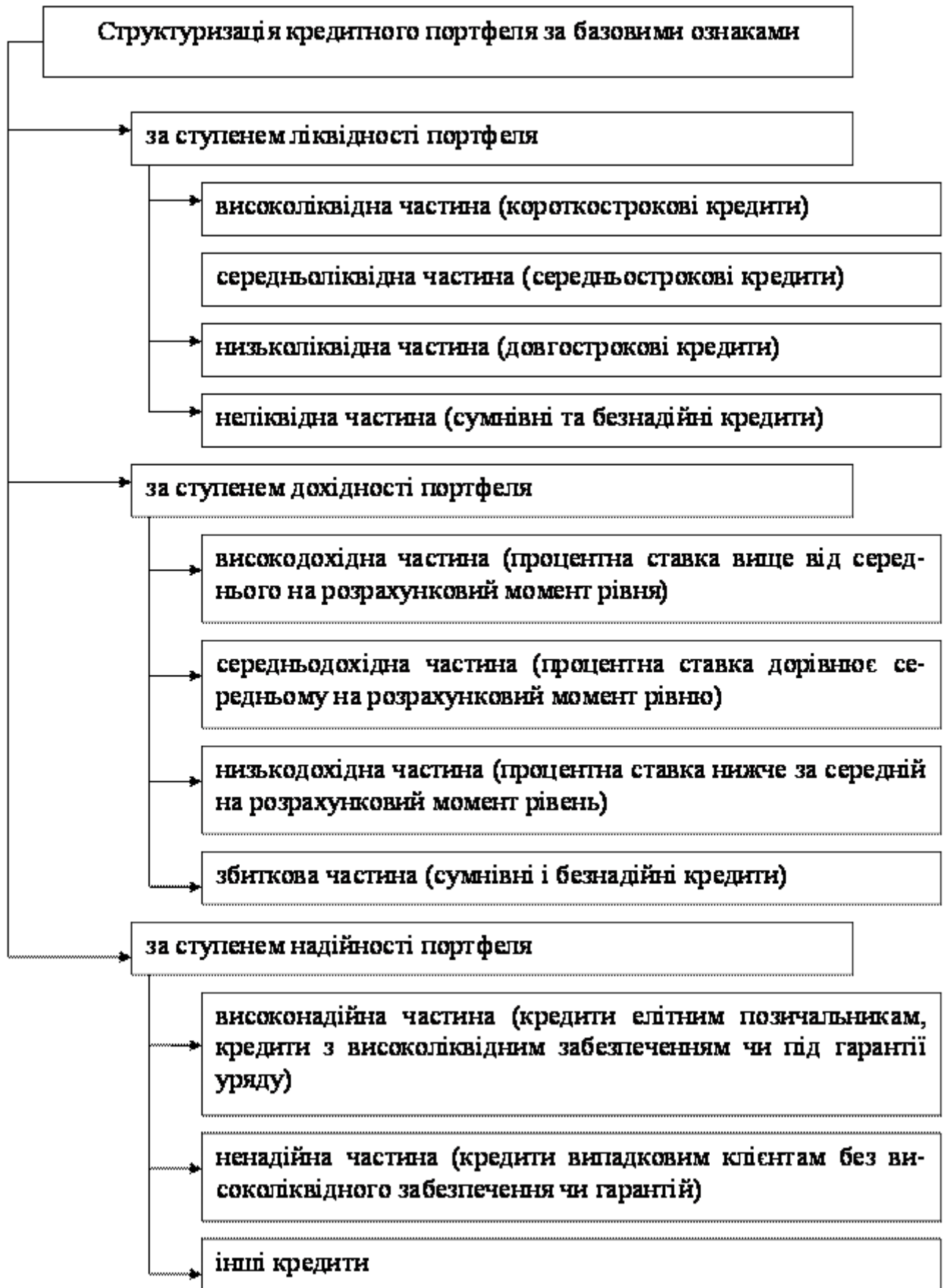

Рисунок 1.2 – Структура кредитного портфеля банку за базовими ознаками

- забезпечення зваженого і оптимального використання усіх доступних кредитних ресурсів;
- досягнення оптимального балансу;
- виконання усіх вимог і нормативних показників, які зазначені в інструкціях, розпорядженнях та постановах Національного банку України (зокрема тих, які регламентуючих обсяги кредитних вкладень, максимальні суми кредитів);
- розширення клієнтської бази банку шляхом надання кредитних послуг високої якості.

Досліджуючи кредитну діяльність банку доцільно враховувати соціально-економічні інтереси суб'єктів кредитної діяльності. Об'єктом безпеки кредитної діяльності банку виступають інтереси її учасників (рисунок 1.3).

Рисунок 1.3 – Соціально-економічні інтереси суб'єктів кредитної діяльності [56].

Для кредиторів метою участі в кредитній діяльності банку є збереження коштів та отримання прибутку від передачі коштів банкам. У деяких випадках це може бути і легалізація незаконно отриманих ресурсів.

Метою кредитної діяльності банку є забезпечення функціонування фінансової установи, акумуляцію грошових коштів для здійснення кредитних операцій, отримання прибутку, поширення впливу банку на різні сфери економічної діяльності, формування власного капіталу банку та розширення клієнтської бази.

Метою участі у кредитній діяльності банку позичальників банківських кредитів виступає забезпечення і розвиток їх діяльності, фінансування різних проектів. В окремих випадках також може бути і легалізація коштів, що сформовані у тіньовому секторі.

Працівники банківських установ беруть участь в кредитній діяльності із метою одержання фінансової вигоди, досвіду і побудови кар'єри.

Із врахуванням динамічного характеру інтересів, потрібно наголосити, що вони суттєво залежать від умов діяльності суб'єктів. Саме можливі зміни у політичній, економічній чи соціальній ситуації, або у власній діяльності призводять до змін інтересів учасників, що може викликати неадекватну поведінку суб'єктів кредитної діяльності. До прикладу, вимоги негайного повернення грошових коштів, відстрочення або реструктуризації платежів, або ж взагалі неповернення кредитних коштів банку та інші.

Таким чином, в першому розділі роботи: з'ясовано сутність, зміст та особливості здійснення кредитної діяльності банків; обґрунтовано концептуальні основи формування кредитного портфелю банків.

2 Аналітична оцінка та аналіз ефективності управління кредитною діяльністю банків

2.1 Аналіз стану та тенденцій розвитку кредитного ринку в банківській системі України у 2014-2020 роках

Світову економіку вразив серйозний несподіваний шок – пандемія COVID-19. Разом із тим банківському сектору вдалося підтримати економіку, у тому числі сектори, що найбільше постраждали від цієї кризи. Сьогодні банки відіграють іншу роль ніж це було під час попередньої кризи. Наразі центральні банки вживають заходів задля зменшення потенційного впливу на банківський сектор. Рішучі заходи разом із іншими економічними заходами дозволять банкам України використовувати наявний капітал для надання ключових фінансових послуг юридичним та приватним особам.

Зрозуміло, що за період пандемії і карантинних обмежень, для суспільства і для бізнесу зменшилися обсяги кредитних портфелів банків України.

Кредитний портфель – сукупність усіх кредитів, які надані банком для одержання доходів.

«Обсяг кредитного портфеля банку оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих, сумнівних. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як складова частина активів банку, що характеризується показниками дохідності й відповідним рівнем ризику» [45, с. 4].

В таблиці 2.1 подано динаміку кредитного портфеля банків України у розрізі суб'єктів господарювання у 2017-2020 роках.

Таблиця 2.1 – Динаміка обсягів банківського кредитування у розрізі суб'єктів господарювання [47].

Показники	Роки, млн грн			
	2017	2018	2019	2020
Кредити, надані клієнтам	1036745	1118860	1033430	963664
Кредити, надані небанківським фінансовим установам	42	66	33	60
Кредити, що надані органам державної влади	1517	2865	4724	11545
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	864412	919071	821936	752503
Кредити, що надані фізичним особам	170774	196859	206737	199556
Резерви за активними операціями банків	511062	556445	492229	375459

На основі даних у таблиці 2.1, можна зробити висновки, що протягом 2018-2020 рр. кредити, які надані клієнтам банку суттєво зменшуються. Зокрема у 2018 році їх обсяг склав 1118860 млн грн, в 2019 р. – 1033430 млн грн, а у 2020 р. – 963664 млн грн. Отже, протягом проаналізованого періоду, кредити, які надані клієнтам банку зменшилися на 155196 млн грн.

Щодо кредитів, що надані органам державної влади, то спостерігаємо збільшення обсягів кредитування на 10028 млн грн на кінець 2020 р., у порівнянні із 2018 р. В 2018 р. кредити, які надані органам державної влади склали 1517 млн грн, а у 2020 р. – 11545 млн грн.

Кредити, які надані суб'єктам господарювання, в 2017 р. становили 170774 млн грн. В 2018 р. їх обсяг зріс, в порівнянні з 2017 р. на 54659 млн грн і склав 919071 млн грн. Протягом 2018-2020 рр., кредити, які надані суб'єктам господарюванням зменшуються із 919071 млн грн в 2018 р., до 752503 млн грн в 2020 р.

Кредити, які надані фізичним особам, в 2017-2020 рр. як збільшуються, так і зменшуються. Так, у 2018 р. їх значення склало 170774 млн грн, в 2018 р. – 196859 млн грн. В 2019 р. кредити, які надані фізичним особам зростають, в порівнянні з 2018 р. на 9878 млн грн та склали 206737

млн грн. У 2020 р., в порівнянні з 2019 р., вказаний показник склав 199556 млн грн.

Шкода, що 2019 рік та і 2020 рік, і не стали роками відновлення кредитування. Зменшення обсягів наданих кредитів банками спостерігається майже за усіма секторами економіки і суб'єктами господарювання.

Чисті гривневі кредити відчутно зростали у III–IV кварталах 2020 р. після падіння у першому півріччі. Разом із тим, протягом 2020 р. зростання чистого гривневого кредитного портфеля фізичних осіб різко загальмувалося. У другому півріччі 2020 р. значно активізувалось кредитування населення на купівлю житла (воно зросло вищими темпами, ніж споживче, а середньомісячні обсяги нових кредитів на купівлю житла у порівнянні із 2019 роком більше як подвоїлись).

У той же час, як свідчать дослідження, кредитний портфель банківської системи України починаючи із 2018 р. суттєво зменшується (рисунок 2.1).

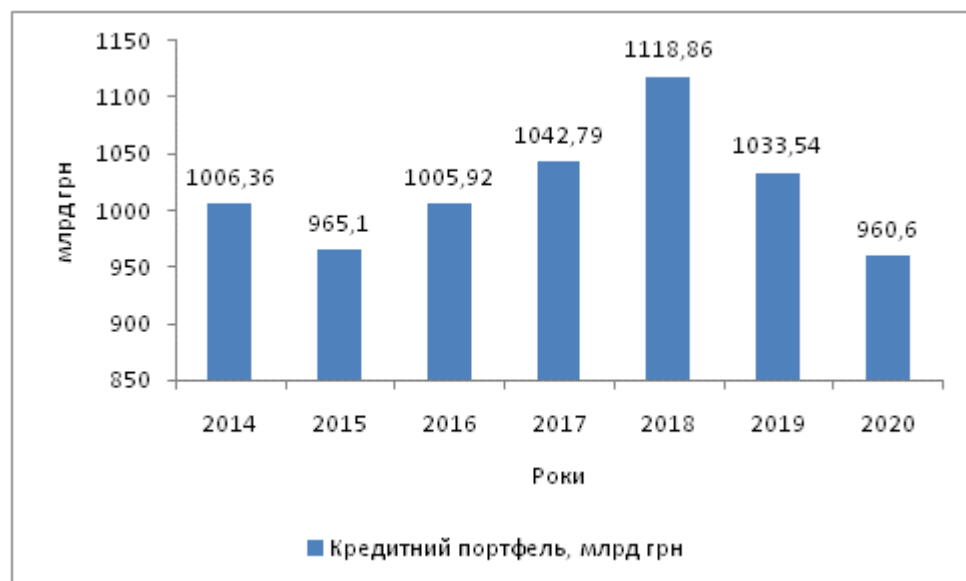

Рисунок 2.1 – Динаміка кредитного портфеля банківської системи України [47]

За результатами дослідження зазначимо, що ставки за банківськими кредитами та депозитами у 2020 р. взяли чіткий тренд на зниження. Так, на

кінець 2020 р. вартість кредитів у національній валюті складала в середньому 12-15 %.

Динаміку обсягів банківського кредитування в Україні малого і середнього бізнесу проаналізуємо за даними у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка обсягів кредитування малого і середнього бізнесу банками України у 2018-2020 рр. [47]

Роки	Усього, млн.грн	у т.ч. за валютами		Суб'єкти середнього підприємництва			Суб'єкти малого підприємництва (крім мікропідприємництва)		
		національна	іноземна	усього	у тому числі		усього	у тому числі	
					національна валюта	іноземна валюта		національна валюта	іноземна валюта
2018	118330	84986	33343	14209	8213	5996	24752	10752	14000
2019	104943	75614	29328	15655	8797	6859	22880	12162	10718
2020	78057	56868	21189	16068	9377	6691	15306	9667	5639

Впродовж 2018-2020 рр. відслідковувалася спадна тенденція банківського кредитування МСБ, це пояснюється тим, що спалах COVID-19 примусив призупинити, чи згорнути діяльність малих і середніх підприємств. У результаті загальні показники розвитку суб'єктів МСБ значно погіршилися (таблиця 2.2).

Згідно із статистичними даними (таблиця 2.2) відслідковується спадна динаміка загальної величини кредитів, що надані малому та середньому бізнесу протягом 2018-2020 рр.. Так в 2018 році обсяг кредитування складав 118330 млн. грн, із яких 71,8 2% було у національній валюті, то в 2020 р. цей обсяг скоротився до 78057 млн. грн, із яких 72,85 % видано у національній валюті. Пояснюється це тим, що в 2020 р. пандемія COVID-19 змусила призупинити, чи значно згорнути діяльність малого і середнього бізнесу. І в результаті наслідком стало значне погіршення загальних показників розвитку суб'єктів МСБ і зниження обсягів кредитування.

Динаміка кредитування малого і середнього бізнесу банками України за 2018-2020рр. подана на рисунку 2.2.

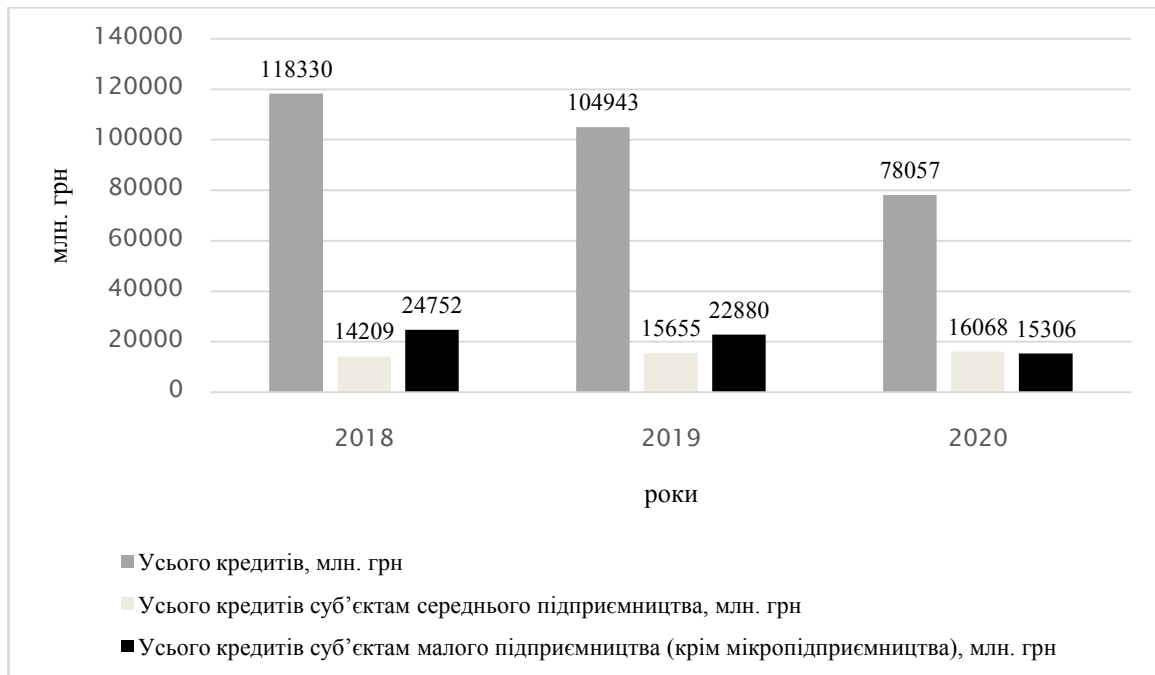

Рисунок 2.2 – Обсяги кредитування суб'єктів МСБ банками України за 2018-2020 рр. [47]

Зауважимо, що протягом досліджуваного періоду 2018-2020 рр. питома вага банківського кредитування суб'єктів середнього підприємництва зросла із 12,01 % в 2018р. до 20,58 % у 2020 р. У той же час, питома вага кредитування суб'єктів малого підприємництва скоротилася із 20,92 % в 2018 р. до 19,61 % у 2020р.

Сьогодні ринок іпотечного кредитування характеризується пасивною діяльністю банків щодо надання іпотечних кредитів для фізичних та юридичних осіб.

За даними Національного банку України у 2020 році у загальній структурі іпотечного кредитування обсяги кредитування зросли завдяки вищому середньому розміру кредиту. У той же час, у квітні-травні 2020 р. обсяги нової іпотеки загальмували через те, що були введені карантинні заходи та починаючи із липня 2020 р. вони відновилися та на сьогодні залишаються високими. У вересні 2020 р. число нових кредитів на понад третину вище, а ніж у вересні торік [47].

У таблиці 2.3 подано основні показники ринку іпотечного кредитування за 2016-2020 роки.

Таблиця 2.3 – Динаміка іпотечних кредитів, які надані домашнім господарствам за цільовим спрямуванням у 2016-2020 рр. [47]

Цільове спрямування кредитів	Роки									
	2016		2017		2018		2019		2020	
	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%	сума, млн грн	%
Усього наданих кредитів, в тому числі	163333	100	174182	100	201102	100	209251	100	210001	100
споживчі кредити	101528	62,16	122066	70,08	151625	75,40	164790	78,75	172972	82,37
на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	58549	35,85	48268	27,71	44458	22,11	38871	18,58	30800	14,67
інші кредити	3255	1,99	3848	2,21	5019	2,49	5589	2,67	6229	2,96
із загальної суми іпотечні кредити	60265	36,89	38601	22,16	42308	21,03	34983	16,72	31324	14,92

Як бачимо, динаміка загального обсягу наданих банківських кредитів у 2016-2020 роках є неоднорідною. Так, найбільший обсяг наданих кредитів комерційними банками фізичним і юридичним особам спостерігається у 2020 р. з загальною сумою 210001 млн грн, частка іпотечних кредитів становила 14,92 %. Частка іпотечних кредитів у загальній сумі кредитів, які надані банківськими установами України у 2016-2020 роках суттєво знижується.

Одним з найважливіших індикаторів виникнення кредитних ризиків у банківській діяльності виступає якість кредитного портфеля банку. З метою оцінки зміни величини кредитних ризиків для банків України, яка пов'язана із неякісним кредитним портфелем банків, здійснимо аналіз динаміки зміни

обсягу і частки непрацюючих кредитів банківського сектору України (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Обсяг і частка непрацюючих кредитів (NPL) банківського сектору України, у розрізі кредитних операцій [47]

Показники	Обсяг NPL, млн грн				Частка NPL, %			
	Роки							
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
NPL за кредитами корпоративному сектору	500263	535770	456074	371157	56,03	55,83	53,83	46,66
NPL за кредитами фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	93353	93086	73077	58230	53,51	46,04	34,11	27,94
NPL за міжбанківськими кредитами, депозитами (за виключенням коррахунків)	1372	1073	946	984	6,22	3,71	3,02	2,89
NPL за кредитами органам державної влади та місцевого самоврядування	10	838	683	0	0,69	29,22	14,48	0,00
Всього NPL	594999	630767	530780	430371	54,54	52,85	48,36	41,00

Як свідчать дослідження, за останні 4 роки банківський сектор України став фундаментально міцнішим і стійкішим щодо виникнення ризиків, які пов'язані з кредитними операціями. Наразі, все ж залишається високою частка непрацюючих кредитів (NPL). Так, висока частка NPL у кредитних портфелях українських банків це результат кредитної експансії минулих років (коли стандарти оцінки платоспроможності позичальників були низькими; права кредиторів були недостатньо захищеними). Ще однією вагомою причиною є практика кредитування пов'язаних осіб, які припинили обслуговувати кредити під час великої кризи.

У 2020 р. банки, а саме в першу чергу державні банки, активно списували з своїх балансів непрацюючі кредити. Як наслідок, це призвело до зниження частки непрацюючих кредитів у цілому по банківській системі

України (частка знизилася із 48,4 % наприкінці 2019 р. до 41,0 % на кінець 2020 р.).

Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні, на початок 2021 р., становила 41 %. Останні сім місяців частка NPL у кредитних портфелях банків продовжувала знижуватися (рисунок 2.3) [47].

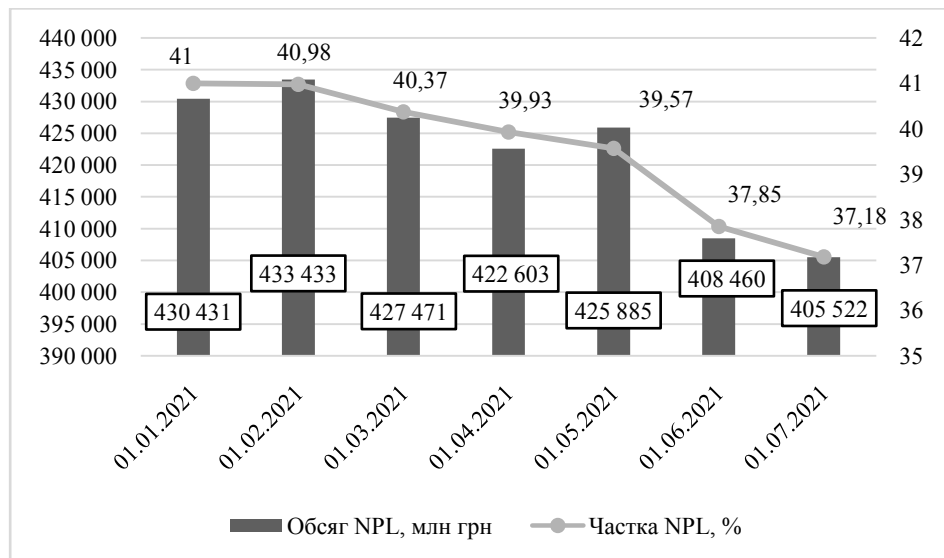

Рисунок 2.3 – Обсяг і частка непрацюючих кредитів (NPL) банківського сектору України у 2021 р.

«Ключовим ризиком для банків продовжує бути кредитний ризик. Загрози для платоспроможності окремих галузей і позичальників, що спричинені пандемією, все ж залишаються високими. На фоні звуження процентної маржі і зміни ринкових умов українські банки гостріше відчують необхідність модернізації операційних процесів і зміни продуктового ряду, впровадження та розвитку віддалених механізмів роботи, а також вдосконалення онлайн-сервісів для клієнтів» [47].

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 роках

Одним із системно важливих банків України є банк із державною часткою - АТ «Державний ощадний банк України». Банк протягом тривалого часу утримувати лідируючі позиції на ринку. Так у 2020 р. банк за розміром активів посідає друге місце серед банків України; за обсягом чистого кредитного портфеля банк на першому місці та банк на другій позиції за розмірами пасивів у корпоративному та роздрібному секторі.

АТ «Державний ощадний банк України» має найбільшу поміж інших банків кількістю відділень, а також банк другий в Україні за кількістю банкоматів і терміналів. АТ «Державний ощадний банк України» забезпечує фінансову стабільність на ринку України в наразі складній фінансовій ситуації, яка спричинена пандемією.

Аналіз складу і структури активів банку АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 рр. подано у таблиці 2.5, а динаміки активів банку у таблиці 2.6. Протягом 2020 року в порівнянні із попереднім 2019 фінансовим роком чисті активи банку зменшились на 14770831 тис. грн, або на 5,9%. У 2020 році у порівнянні із 2018 р. активи банку зросли на 7,91 %.

Результати аналізу свідчать, що активи банку у 2020 р. змінилися у порівнянні із 2019 р. за рахунок збільшення наступних показників: кредитів та заборгованість фізичних осіб на 17,85 %; цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід на 88,29 %; дебіторської заборгованості щодо поточного податку на прибуток на 1,84 %; інших активів на 8,04 %. Найбільш значне збільшення таких активів як цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу та структури активів АТ «Державний ощадний банк України» за 2018-2020 рр. [46,47]

Показники	Роки, тис. грн			Частка в активах, %			Зміни в структурі, %	
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2020/ 2018	2020/ 2019
Чисті активи, усього	218430631	250486669	235715838	100	100	100	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти	10634527	36723642	15294209	4,87	14,66	6,49	1,62	-8,17
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	267324	270256	275237	0,12	0,11	0,12	-0,01	0,01
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	24800	24800	24800	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00
Інші активи	1892606	2286754	2470521	0,87	0,91	1,05	0,18	0,14
Інші фінансові активи	1449346	3575922	2361809	0,66	1,43	1,00	0,34	-0,43
Кошти в інших банках	10008487	18269802	11260439	4,58	7,29	4,78	0,20	-2,52
Кредити та заборгованість клієнтів	67543176	65168344	63226077	30,92	26,02	26,82	-4,10	0,81
Кредити та заборгованість фізичних осіб	5411816	7564378	8914977	2,48	3,02	3,78	1,30	0,76
Кредити та заборгованість юридичних осіб	62131361	57603966	54311100	28,44	23,00	23,04	-5,40	0,04
Основні засоби та нематеріальні активи	8953527	9965799	9718448	4,10	3,98	4,12	0,02	0,14
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	57161708	37849318	71266302	26,17	15,11	30,23	4,06	15,12

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки активів АТ «Державний ощадний банк України» за 2018-2020 рр. [46,47]

Показники	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
	2020/2018	2020/2019	2020/2018	2020/2019	2020/2018	2020/2019
Грошові кошти та їх еквіваленти	4659682	-21429433	143,82	41,65	43,82	-58,35
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	7913	4981	102,96	101,84	2,96	1,84
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0	0	-	-	-	-
Інші активи	577915	183767	130,54	108,04	30,54	8,04
Інші фінансові активи	912463	-1214112	162,96	66,05	62,96	-33,95
Кошти в інших банках	1251952	-7009363	112,51	61,63	12,51	-38,37
Кредити та заборгованість клієнтів	-4317099	-1942267	93,61	97,02	-6,39	-2,98
Кредити та заборгованість фізичних осіб	3503161	1350599	164,73	117,85	64,73	17,85
Кредити та заборгованість юридичних осіб	-7820261	-3292867	87,41	94,28	-12,59	-5,72
Основні засоби та нематеріальні активи	764921	-247350	108,54	97,52	8,54	-2,48
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	14104594	33416984	124,67	188,29	24,67	88,29
Чисті активи, усього	17285207	-14770831	107,91	94,10	7,91	-5,90

У свою чергу, зменшення активів банку у 2020 р. у порівнянні із 2019 р. відбулося за наступними показниками: основні засоби та нематеріальні активи на 2,48 %; грошові кошти та їх еквіваленти на 58,35 %; кредити та заборгованість клієнтів всього на 2,98 %; кошти в інших банках на 38,37 %; кредити та заборгованість юридичних осіб на 5,72 %; інші фінансові активи на 8,04 %.

Проаналізуємо структуру активів банку. У 2020 р. у структурі активів банку найбільшу частку займали цінні папери в портфелі банку на продаж – 30,23 %, також значною була частка кредитів та заборгованості клієнтів – 26,82 %. Слід відмітити, що в порівнянні із 2019 р. в активах банку суттєво зменшилась частка грошових коштів та їх еквівалентів (на 8,17 %). Окрім того, зменшилась частка коштів у інших банках на 2,52 %.

У 2020 р. у порівнянні із 2018 р. зменшується частка кредитів і заборгованості юридичних осіб на 5,40 %, що призводить до зменшення частки всіх кредитів і заборгованості клієнтів на 4,10 %, також зменшилась на 0,01 % (досить незначно) частка дебіторської заборгованості щодо поточного податку на прибуток. Питома вага (частка) інших статей активів балансу банку збільшилась, найбільше збільшилась на 1,62 % питома вага (частка) грошових коштів та еквівалентів. Динаміка активів банку подана на рисунку 2.4.

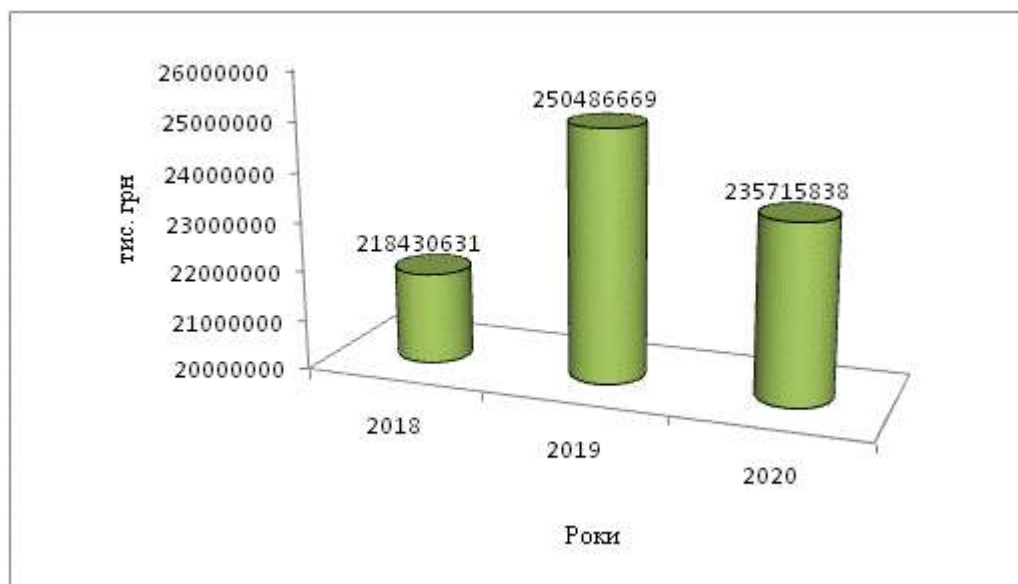

Рисунок 2.4 – Динаміка активів АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 - 2020 рр. [46,47]

Протягом трьох років активи банку як видно збільшились та склали на 31.12.2020 р. 235,7 млрд грн. Велику частку активів склали кредити і заборгованість клієнтів банку (за виключенням 2020 р.). Загалом, загальна

структура активів АТ «Державний ощадний банк України» була задовільною та дозволяє банку ефективно управляти активами. Сьогодні банк підтримує стратегію нарощування власних фінансових ресурсів та проводить політику, що націлена на зниження низки ризиків, на удосконалення структури кредитних ресурсів банку, на збереження високого рівня ліквідності банку. Окрім цього він піклується про фінансове благополуччя своїх клієнтів, при цьому банк керується принципами відкритості, довіри та партнерства.

АТ «Державний ощадний банк України» завжди дотримується прийнятих на себе зобов'язань перед партнерами а також клієнтами.

Структуризація активів банку у 2020 р. подана на рисунку 2.5.

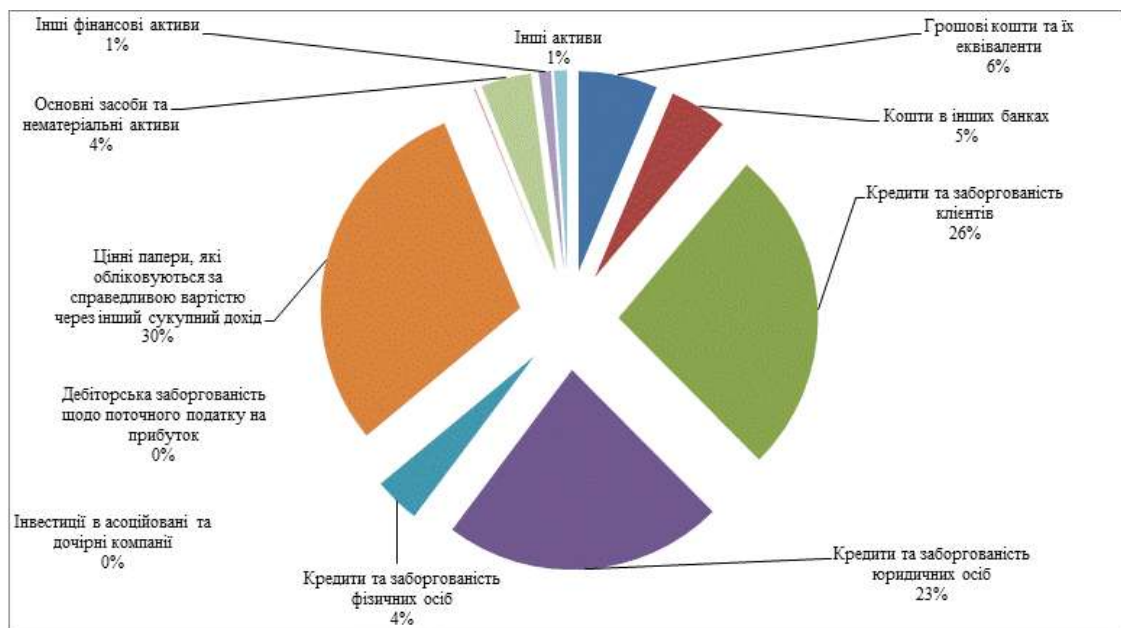

Рисунок 2.5 – Структуризація активів банку у 2020 році [46,47]

У 2020 р. найбільшу частку в активах банку займали цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю, а саме 30 %, велику частку мали кредити і заборгованість клієнтів банку – 26,8 %.

У таблицях 2.7 та 2.8 подано результати аналізування динаміки, складу та структури пасивів АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 – 2020 звітні роки.

Таблиця 2.7 – Аналіз динаміки пасивів АТ «Державний ощадний банк України» за 2018-2020 рр. [46,47]

Показники	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
	2020/2018	2020/2019	2020/2018	2020/2019	2020/2018	2020/2019
Відстрочені податкові зобов'язання	31953	-93028	107,99	82,28	7,99	-17,72
Інші залучені кошти	-22782607	-6549612	34,51	64,70	-65,49	-35,30
Інші зобов'язання	522384	-20589	181,98	98,26	81,98	-1,74
Інші фінансові зобов'язання	278072	-1676697	109,14	66,45	9,14	-33,55
Кошти банків	-1865208	279913	70,78	106,61	-29,22	6,61
Кошти клієнтів	33438486	-13922525	122,08	93,00	22,08	-7,00
Резерви за зобов'язаннями	322999	107396	203,83	120,39	103,83	20,39
Субординований борг	-1603550	-1186401	44,32	51,82	-55,68	-48,18
Усього зобов'язань	13841815	-17562255	106,92	92,41	6,92	-7,59

За результатами аналізу пасивів банку спостерігаємо їх зміни.

Зокрема, зобов'язання банку у 2020 р. зросли у порівнянні із 2018 р., а саме на 13841815 тис. грн, або на 6,92 %. Зобов'язання склали 213729732 тис. грн. В порівнянні із 2019 р. зобов'язання банку зменшились на 7,59 %.

У 2020 р. в порівнянні із 2018 р. зросли усі зобов'язання досліджуваного банку, крім таких як: кошти банків, інші залучені коштів та субординований борг. У 2020 р. у порівнянні із 2019 р. зросли такі зобов'язання: кошти банків (на 6,61 %); резерви за зобов'язаннями на (20,39 %).

Таблиця 2.8 – Аналіз складу та структури пасивів АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 - 2020 роки [46,47]

Показники	Роки, тис. грн			Частка в пасивах, %			Зміни в структурі, %	
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2020/ 2018	2020/ 2019
Відстрочені податкові зобов'язання	399867	524848	431820	0,20	0,23	0,20	0,00	-0,02
Інші залучені кошти	34787028	18554034	12004421	17,40	8,02	5,62	-11,79	-2,41
Інші зобов'язання	637213	1180186	1159597	0,32	0,51	0,54	0,22	0,03
Інші фінансові зобов'язання	3042747	4997516	3320819	1,52	2,16	1,55	0,03	-0,61
Кошти банків	6382454	4237333	4517246	3,19	1,83	2,11	-1,08	0,28
Кошти клієнтів	151447721	198808733	184886207	75,77	85,96	86,50	10,74	0,55
Резерви за зобов'язаннями	311095	526697	634094	0,16	0,23	0,30	0,14	0,07
Субординований борг	2879790	2462640	1276240	1,44	1,06	0,60	-0,84	-0,47
Усього зобов'язань	199887917	231291987	213729732	100	100	100	-	-

Найбільше зростання спостерігаємо щодо резервів за зобов'язаннями банку.

В свою чергу, у 2020 р. у порівнянні із 2019 р. зросли такі зобов'язання: кошти банків (на 6,61 %); резерви за зобов'язаннями на (20,39 %). Найбільше зростання встановлено щодо резервів за зобов'язаннями банку.

У 2020 р. в порівнянні із 2019 р. відбулось зменшення таких зобов'язань банку: кошти клієнтів (на 7,00 %), інші залучені кошти (на 35,30 %), відстрочені податкові зобов'язання (на 17,72 %), інші фінансові зобов'язання (на 33,55 %), інші зобов'язання (на 1,74 %), субординований

борг (на 48,18 %). Найбільше зменшились інші залучені кошти банківською установою.

У 2020 р. найбільшу питому вагу у структурі зобов'язань склали кошти клієнтів в сумі 184886207 тис. грн або 86,50 %, а також інші залучені кошти у сумі 12004421 тис. грн чи 5,62 % зобов'язань. У порівнянні із минулими роками, частка інших зобов'язань банку була незначна.

В порівнянні із минулим роком (2019 р.) зменшується частка таких зобов'язань як: інші залучені кошти, відстрочені податкові зобов'язання, інші фінансові зобов'язання та субординований борг. Частка (питома вага) інших зобов'язань банку збільшилась, а саме найбільше – кошти клієнтів. Динаміка зобов'язань АТ «Державний ощадний банк України» показана на рисунку 2.6.

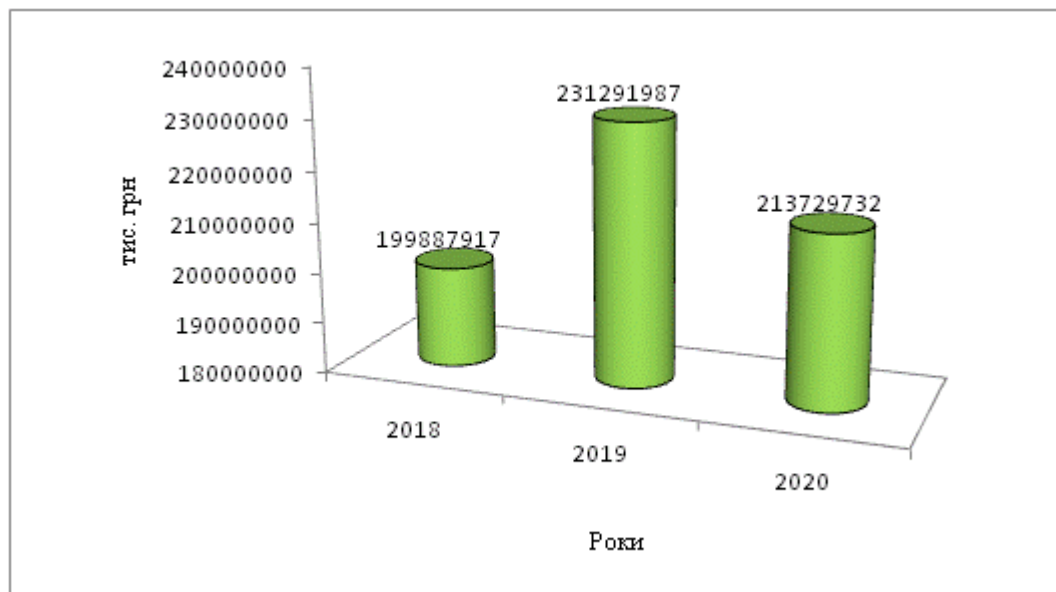

Рисунок 2.6 – Динаміка зобов'язань АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 - 2020 рр. [46,47]

В цілому, протягом трьох років, загальна сума зобов'язань банку у 2019 р. в порівнянні із 2018 р. зросла, а у 2020 р. в порівнянні із 2019 р. зменшилась. Найбільшу питому вагу (частку) у структурі зобов'язань банку займають кошти клієнтів банку (75,77 % у 2018 р. та 86,50 % у 2020 р.). Динаміка окремих зобов'язань АТ «Державний ощадний банк України» подана на рисунку 2.7.

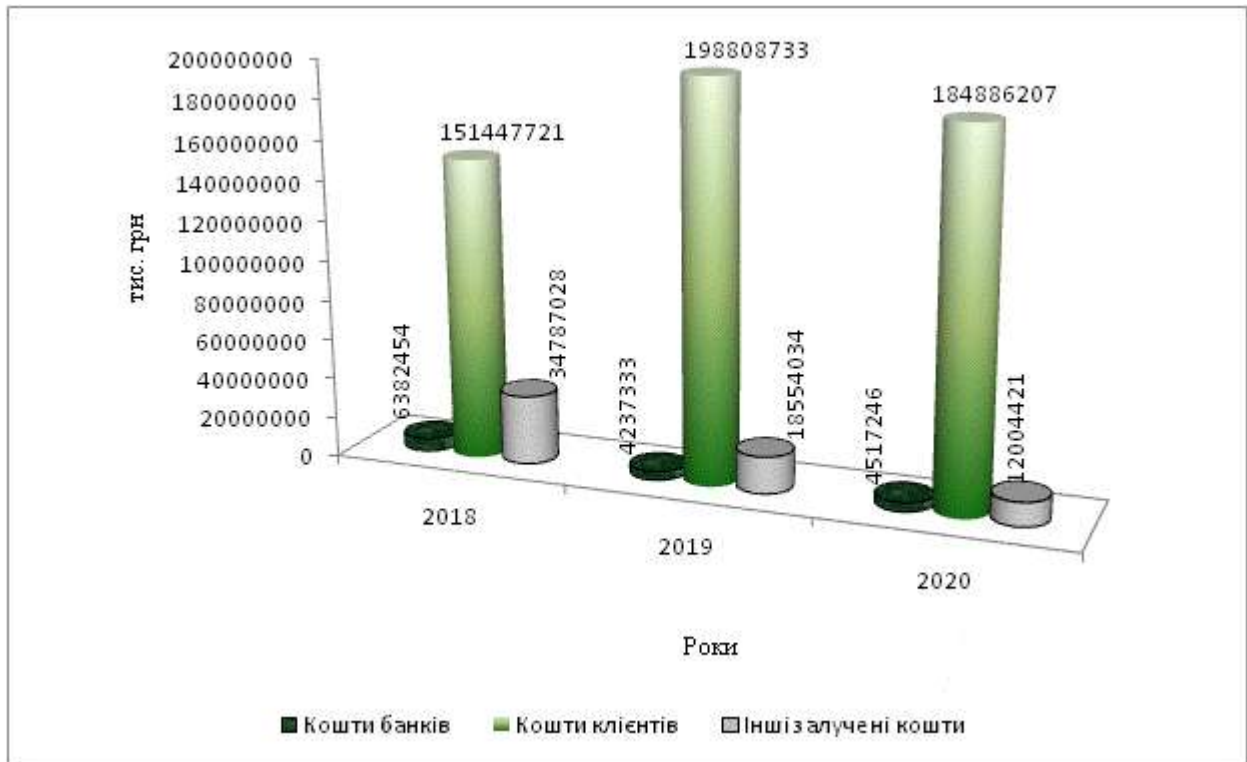

Рисунок 2.7 – Динаміка окремих зобов'язань банку АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 - 2020 роки [46,47]

Важливою умовою ефективної роботи банківської установи є наявність власного капіталу банку. Великого значення надають таким складовим елементам капіталу банку як статутний капітал, резервні та інші фонди банку, нерозподілений прибуток (непокритий збиток) банку.

Динаміка власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» подана на рисунку 2.8.

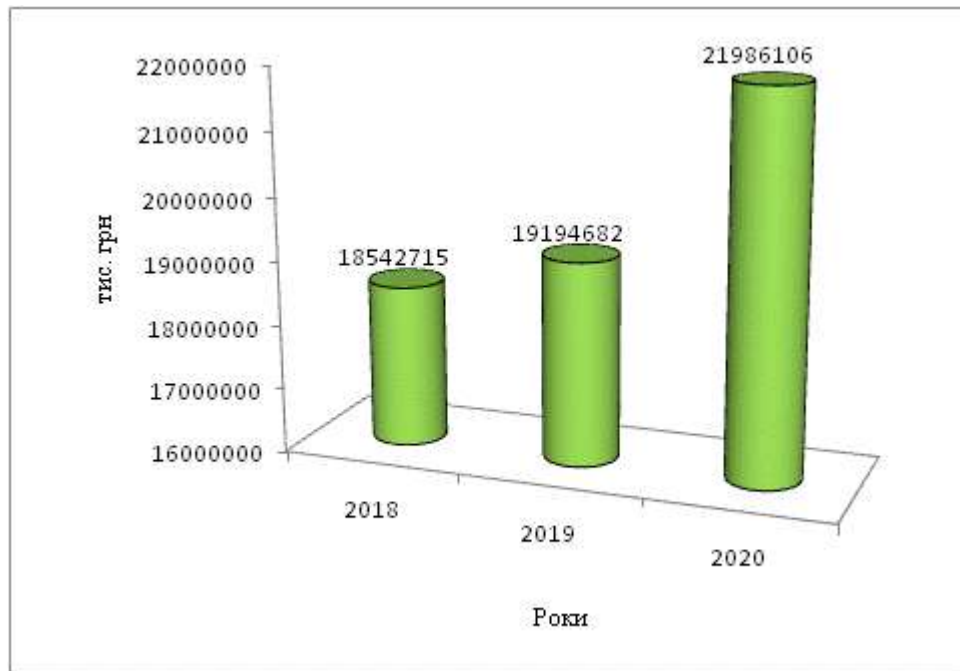

Рисунок 2.8 – Динаміка власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 - 2020 роки [46,47]

Більш деталізований аналіз динаміки власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» за 2018-2020 рр. подано у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» за 2018-2020 роки [46,47]

Показники	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Темп зростання, %	
	2018	2019	2020	2020/2018	2020/2019	2020/2018	2020/2019
Незарєєстрований статутний капітал	0	0	0	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-33919051	-33686087	-30982775	2936276	2703312	91,34	91,97
Резерви переоцінки	2718934	3137936	3226049	507115	88112	118,65	102,81
Резервні та інші фонди банку	269992	269992	269992	0	0	100,00	100,00
Статутний капітал	49472840	49472840	49472840	0	0	-	-
Власний капітал	18542715	19194682	21986106	3443391	2791424	118,57	114,54

Результати аналізу засвідчують наступне. Величина власного капіталу банку у 2020 р. у порівнянні із 2018 р. збільшилась на 18,57 %, а у порівнянні із 2019 р. збільшилась на 114,54 % та склала 21986106 тис. грн.

Протягом 3-х років такі складові власного капіталу, як статутний капітал (49472840 тис. грн) і резервні та інші фонди банку (269992 тис.грн) не змінювались. У 2020 р. в порівнянні із 2018 р. зросли на 18,65 % резерви переоцінки та зменшився непокритий збиток на 8,66 %. У 2020 р. в порівнянні із 2019 р. відбулося зростання резервів переоцінки на 2,81 % та зменшення непокритого збитку на 8,03 %. В цілому, за результатами аналізу відмітимо, що протягом 3-х р. найбільшу частку у структурі власного капіталу банку займає статутний капітал (у 2020 р. – 59 %). Значну частину займає непокритий збиток а саме: у 2018 та 2019 р. – 37 %, а у 2020 р. - 37 %.

Проаналізуємо більш детально одержані фінансові результати АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 рр. (таблиця 2.10).

За результатами аналізу відмітимо, що протягом 3-х років (2018-2020 рр.) АТ «Державний ощадний банк України» був прибутковою банківською установою. На рисунку 2.9 відображено динаміку прибутку банку.

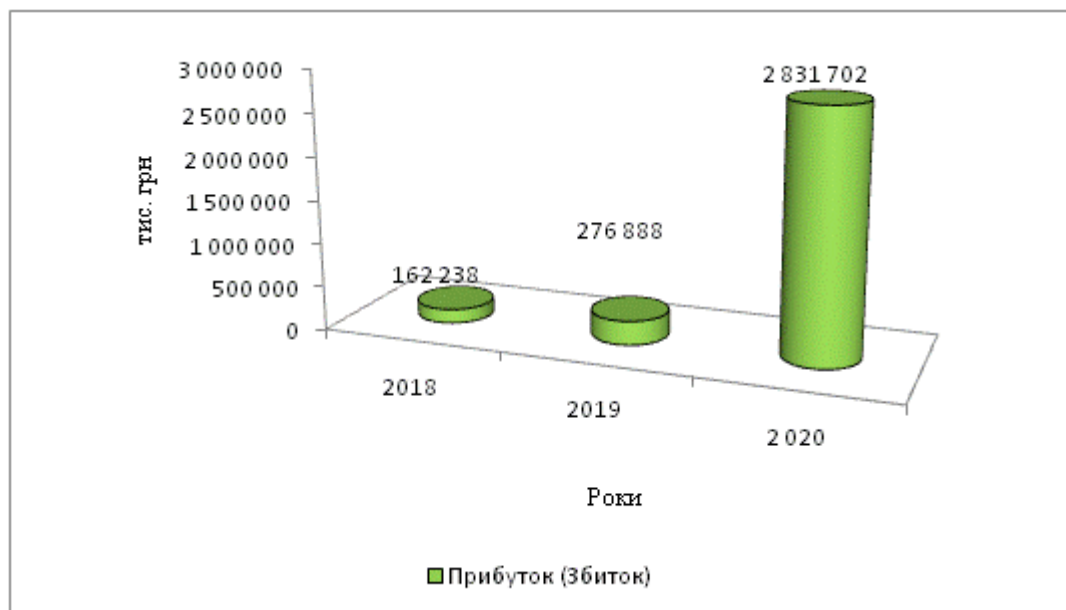

Рисунок 2.9 – Динаміка прибутку АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 - 2020 роки [46,47]

Таблиця 2.10 – Аналіз фінансових результатів АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 – 2020 роки [46,47]

Показники	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст/ зменшення) у %	
				2020/ 2018	2020/ 2019	2020/ 2018	2020/ 2019
Чистий процентний дохід / Чисті процентні витрати	5450245	5491640	7986004	2535758	2494364	46,53	45,42
Процентні доходи	19344985	19058214	18462282	-882703	-595932	-4,56	-3,13
Процентні витрати	13894739	13566574	10476278	-3418461	-3090296	-24,60	-22,78
Комісійні доходи	5307577	6443848	8043812	2736235	1599964	51,55	24,83
Комісійні витрати	1842092	2240349	3080510	1238418	840161	67,23	37,50
Торговий результат	-1720718	-194542	3727896	5448614	3922437	-316,65	-2016,24
Результат від переоцінки іноземної валюти	855640	3256573	-2859252	-3714892	-6115825	-434,17	-187,80
Інші операційні доходи	380094	493398	392284	12190	-101113	3,21	-20,49
Адміністративні та інші операційні витрати	11236200	9922474	12719729	1483529	2797255	13,20	28,19
Всього доходів	7663155	10074458	17130366	9467212	7055908	123,54	70,04
Всього витрат	7630384	9798539	14342871	6712487	4544333	87,97	46,38
Прибуток (Збиток) до оподаткування	32771	275920	2787495	2754724	2511575	8406,02	910,26
Витрати на податок на прибуток	-129468	-969	-44207	85260	-43238	-65,85	4462,80
Прибуток (Збиток)	162238	276888	2831702	2669464	2554814	1645,40	922,69

За результатами 2018 р. банк отримав прибуток у сумі 162,2 млн грн у 2019 р. у сумі 276,9 млн грн, що 70,7 % більше ніж у 2018 р. У 2020 р. сума чистого прибутку банку склала 2,8 млрд грн, це на 2,5 млрд грн більше ніж у 2019 р.. Це досить суттєвий результат банку.

Відмічена динаміка фінансових результатів банку була викликана наступним. Банк у 2018 р. отримав прибуток, у той же час витрати банку перевищували доходи банку (рисунок 2.10). На протязі 2019-2020 рр. витрати банку значно зменшились, і як наслідок сума доходів перевищувала витрати банку. Усе це і дозволило банку отримати такі високі фінансові результати.

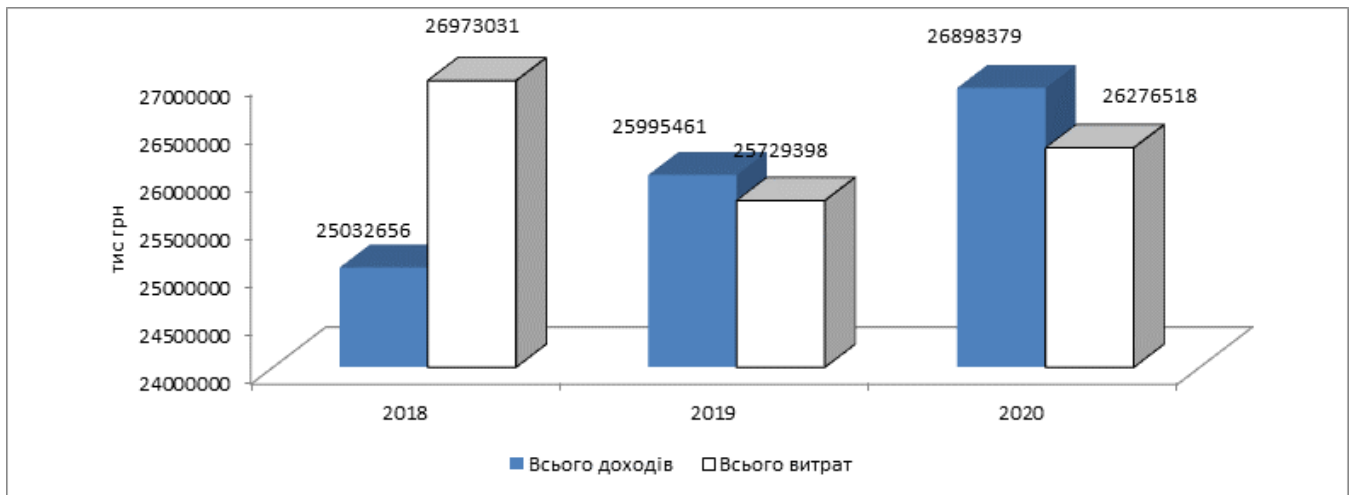

Рисунок 2.10 – Динаміка доходів та витрат АТ «Державний ощадний банк України» за 2018 - 2020 роки [46,47]

Як свідчать розрахунки, прибутковість капіталу банку (ROE) станом на кінець 2020 р. становить 13,4 % та суттєво перевищує відповідний результат 2019 р. (1,3 %). Банківська установа залишається надійним платоспроможним банком, про це свідчить показник адекватності регулятивного капіталу – 17 % станом на кінець 2020 року (це значно перевищує норматив Національного банку – 10 %) [46].

«Суттєвий внесок до фінансових результатів АТ «Державний ощадний банк України» зробила бізнес-лінія обслуговування корпоративних клієнтів. Протягом 2020 р. банк уклав кредитних договорів із такими клієнтами на

суму більш ніж 8 млрд грн., Це приватні компанії, які працюють у різних галузях економіки, а також муніципалітети. В рамках реалізації стратегії розвитку в 2020 р. банк суттєво знизив частку кредитно-інвестиційного портфеля, яка припадає на компанії державної форми власності. Якщо на початку 2020 р. вони займали 31 % цього портфеля, то в кінці – 26 %» [46].

Загалом, діяльність АТ «Державний ощадний банк України» протягом 3-х останніх років приносила йому прибуток. Разом із тим, у 2020 р. в порівнянні із 2019 р. рівень прибутковості банківської установи значно підвищився. Це підтверджують проведені нами вище дослідження.

«На кінець 2020 р. розподіл активів АТ «Державний ощадний банк України» був наступний: 56 % – інвестиційний портфель; 27 % – чистий кредитний портфель; 17 % – інші активи. Кредитний портфель банку представлено, насамперед, заборгованістю корпоративних клієнтів, яка складає 78 % (частка у чистому кредитному портфелі). У кредитному портфелі частка фізичних осіб – 14 %, а клієнтів ММСБ частка складає 8 % (рисунок 2.11)» [46,47].

Рисунок 2.11 – Структура кредитів і строкових депозитів

АТ «Державний ощадний банк України» [46,47]

Портфель строкових депозитів банку містить: 81 % - кошти фізичних осіб, 11 % – кошти клієнтів ММСБ та 8 % – кошти клієнтів корпоративного бізнесу. Більша частина процентних доходів банківської установи формується за рахунок кредитів, що надані юридичним особам, а також за рахунок інвестицій у цінні папери.

З метою управління кредитним ризиком АТ «Державний ощадний банк України» сегментує кредитний портфель на наступні категорії клієнтів (таблиця 2.11, рисунок 2.12).

Таблиця 2.11 - Динаміка кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України» в розрізі суб'єктів кредитування за 2018-2020 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)	
	2018	2019	2020	2019 до 2018	2020 до 2019
Кредити юридичних осіб	62131361	57603966	54311100	-4527395	-3292867
Резерви під знецінення кредитів та заборгованості юридичних осіб	60109075	54162429	22554379	-5946646	-31608050
Кредити фізичних осіб	5411816	7564378	8914977	2152562	1350599
Резерви під знецінення кредитів та заборгованості фізичних осіб	3532290	3317611	3466127	-214679	148516
Кредити та заборгованість клієнтів	67543176	65168344	63226077	-2374832	-1942267
Резерви під знецінення кредитів	63641365	57480040	26020506	-6161325	-31459534

Аналізуючи кредитний портфель АТ «Державний ощадний банк України» можна зробити висновок, що в 2018 році його величина була найбільшою і становила 67543176 тис. грн, а найменша величина у 2020 році

63226077 тис. грн. У 2018-2020 рр. спостерігаємо не значне зростання кредитного портфеля фізичних осіб.

«Кредитна політика банку традиційно більше направлена на роботу із юридичними особами, оскільки банк який має статус державного і який займає друге місце серед банків України активно працює практично в усіх секторах українського фінансового ринку, на сучасному рівні обслуговує великих корпоративних клієнтів. Його фінансова надійність - головний аргумент на користь того, що клієнтами Ощадбанку сьогодні є такі поважні системні клієнти, як установи Пенсійного фонду України, ДП "«Енергоринок», НАК «Нафтогаз України», НАЕК «Енергоатом», УДППЗ «Укрпошта», ВАТ «Укртелеком»» [46,47].

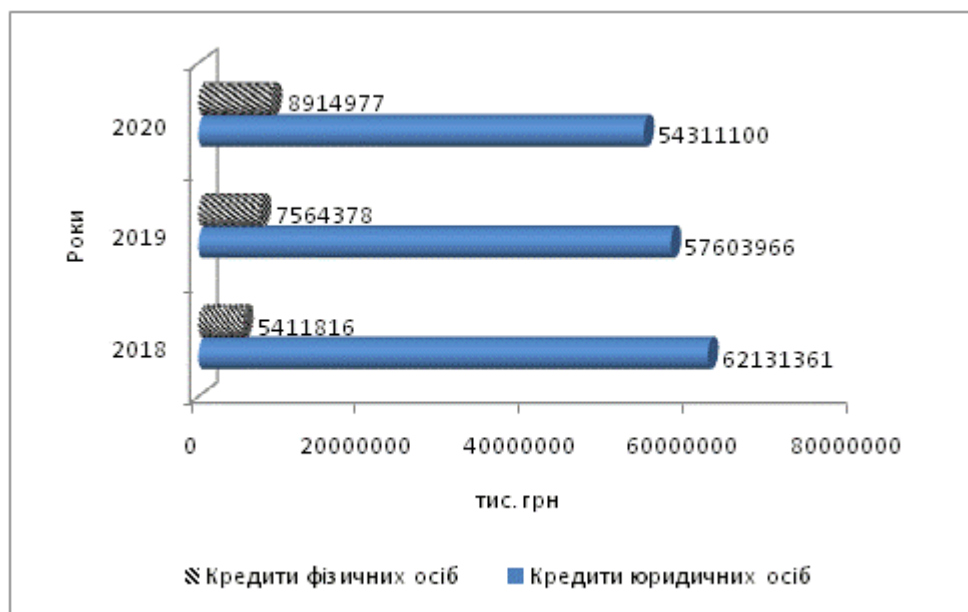

Рисунок 2.12 – Динаміка кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України» в розрізі суб'єктів кредитування [46,47]

У 2020 р. в порівнянні із 2019 р. кредитний портфель АТ «Державний ощадний банк України» зменшився на 1942267 тис. грн. та склав 63226077 тис. грн. Така ситуація склалась у результаті зменшення кредитів юридичних осіб на 3292867 тис. грн.

Щодо кредитів фізичних осіб – вони зросли на 1350599 тис. грн. та склали 8914977 тис. грн. Слід наголосити на зменшенні протягом 3-х років суми резервів під знецінення кредитів та заборгованості юридичних осіб. Сума резервів під знецінення кредитів та заборгованості фізичних осіб також зменшилась.

Здійснено аналіз складу та структури кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 рр. (таблиця 2.12).

Таблиця 2.12 – Склад та структура кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України» [46,47].

Показники	2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Кредити, що надані у тому числі:	67543176	100	65 168 344	100	63226077	100
- юридичним особам	62131361	91,99	57603966	88,39	54311100	85,90
- фізичним особам	5411816	8,01	7564378	11,61	8914977	14,10

Структура кредитного портфеля банку у 2018-2020 рр. не зазнала суттєвих змін. Як і раніше, в кредитному портфелі банку перевищують кредити юридичних осіб, а саме у 2018 році їх частка склала 91,99 %, у 2019 році – 88,39 %, у 2020 році – 85,90 %. У той же час, протягом 3-х років частка цих кредитів зменшується. Кредитна політика даного банку направлена переважно на роботу з юридичними особами.

Частка кредитів наданих фізичним особам протягом аналізованого періоду змінюються рівномірно та зростає, так у 2018 р. вона дорівнювала 8,01 %, у 2019 р. – 11,61 %, а у 2020 р. склала 14,10 %.

Загальна сума заборгованості за кредитами розподіляється за видами забезпечення у пропорції, яка дорівнює співвідношенню вартості окремих видів застави до вартості всієї застави за цим кредитом, якщо загальна

вартість застави менша, ніж загальна сума заборгованості за кредитом, то залишок суми заборгованості включається до складу незабезпечених кредитів. У 2018-2020 роках до складу незабезпечених кредитів входили наступні такі кредитів: кредити забезпечені порукою; кредити з використанням платіжних карток, сплата за якими здійснюється за рахунок надходжень по заробітній платі на ці карткові рахунки; знецінені кредити, забезпечення за якими знаходиться на території Автономної республіки Крим та території Донецької та Луганської областей, що не контролюється українською владою. Аналіз кредитів юридичних осіб за галузевою структурою дає змогу визначити їх галузеву диверсифікацію (таблиця А.2) [46,47].

Кредити протягом 2018-2020 рр.в переважно видавалися за такими видами економічної діяльності, як енергетика - їх частка в кредитному портфелі банку складала: у 2018 р.. 25,14 %, у 2019 р. 26,25 % та у 2020 р. 30,89 %. Тобто, частка кредитів за цей період зросла на 22,9 %.

Друге місце в структурі кредитного портфеля банку займали кредити на будівництво та нерухомість, а саме: у 2018 р. 23,02 %, у 2019 р. 21,54 % та у 2020 р. 16,47 %. Частка зазначених кредитів за 3 роки зменшилась на 28,45 %.

Третє місце у структурі кредитного портфеля займали кредити суб'єктам нафтогазової та хімічної промисловості, а саме: у 2018 р. 15,18 %, у 2019 р.і 14,03 % та у 2020 р. 15,19 %. Отже, частка таких кредитів за 3 роки зросла на 0,07 %.

Великий перелік галузей економіки із якими співпрацює АТ «Державний ощадний банк України» свідчить про те, що банк намагається зменшити кредитний ризик за рахунок диверсифікації.

Крім того, банк отримував нерухомість і інші активи в якості майна, яке перейшло у його власність, як заставаотримувача. Станом на 31 грудня 2020-2019 рр. такі активи у сумі 955 585 тис. грн та 792767 тис. грн, відповідно.

Кредити, які надані фізичним особам, включали наступні продукти (таблиця 2.13).

Таблиця 2.15 – Кредити, надані фізичним особам

Показники	2020 рік	2019 рік	Абсолютне відхилення	Темп зростання, %	Темп приросту, %
			2020/2019	2020/2019	2020/2019
Кредити з використанням платіжних карток	4399749	4100037	299712	107,31	7,31
Споживчі кредити, забезпечені нерухомістю та гарантіями	1665378	1556912	108466	106,97	6,97
Іпотечні кредити	2105011	1803507	301504	116,72	16,72
Автокредити	2810990	2287008	523982	122,91	22,91
Інші споживчі кредити	1399976	1134525	265451	123,40	23,40
Всього кредитів, без врахування вирахування резервів	12381104	10881989	1499115	113,78	13,78

Аналіз показників свідчить, що у 2020 році у порівнянні із 2019 роком усі види кредитів, що були надані фізичним особам, мають тенденцію до зростання. У цілому протягом року вони зросли на 13,78 %. Динаміка наступна:

- кредити із використанням платіжних карток зросли на 7,31 %;
- споживчі кредити, забезпечені нерухомістю та гарантіями на 6,97 %;
- іпотечні кредити на 16,72 %;
- автокредити на 22,91 %;
- інші споживчі кредити на 23,40 %.

Динаміка кредитів та заборгованості клієнтів банку АТ «Державний ощадний банк України» подана на рисунку 2.13.

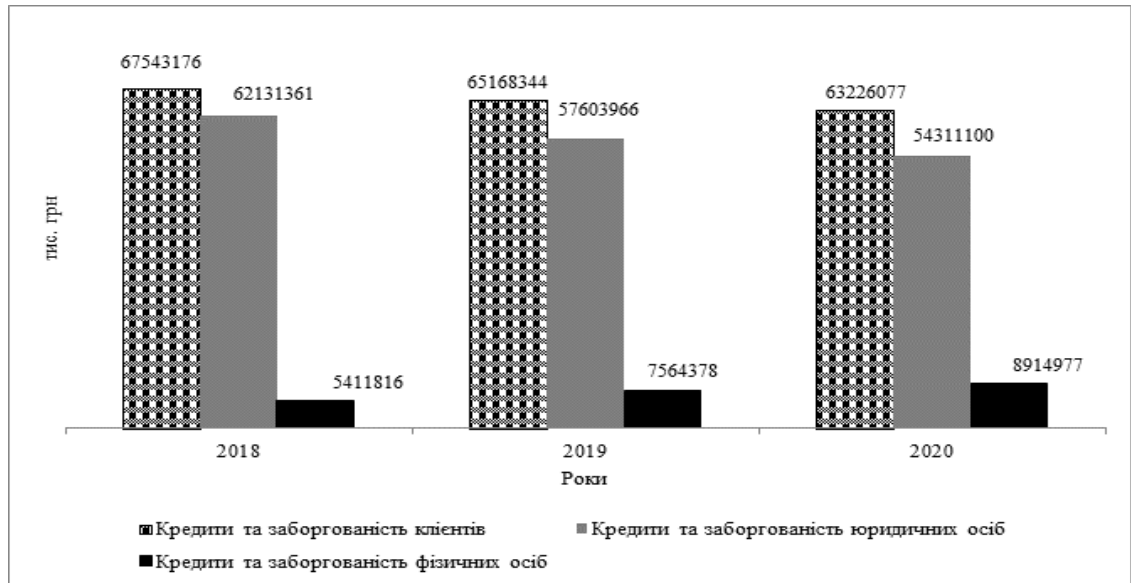

Рисунок 2.8 – Динаміка кредитів та заборгованості клієнтів АТ «Державний ощадний банк України» [46,47]

«Якість сформованого кредитного портфелю банку має значний вплив на фінансовий результат банку. Так, значний вплив чинить якість «старого» непрацюючого кредитного портфелю банку, сформованого до 2014 року. Зокрема, зміна економічного середовища та девальвація гривні призвели до збільшення боргового навантаження на позичальників банку, що в результаті погіршило їх фінансовий стан та якість виконання зобов'язань перед банком, що, в свою чергу, призвело до суттєвого збільшення витрат, пов'язаних із формуванням резервів за кредитами, та недоотримання процентних доходів» [46,47].

Таким чином, у другому розділі роботи здійснено аналіз стану та тенденцій розвитку кредитного ринку в банківській системі України; проаналізовано фінансово-господарську діяльність АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 роках.

3 Напрями удосконалення елементів системи управління кредитною діяльністю АТ «Державний ощадний банк України»

Одним із основних напрямів управління кредитною діяльністю банків виступає управління кредитним портфелем банку. Цей процес має бути обґрунтованим, він вимагає розробки покрокової програми дій АТ «Державний ощадний банк України».

Стабільність функціонування банку залежить від здатності врахувати і нейтралізувати існуючі ризики та загрози, які постійно супроводжують банківську діяльність.

Кредитна діяльність виступає основною і історично базовою діяльністю кожного банку, вона забезпечує йому дохід і можливість подальшого розвитку.

Кредитна діяльність потребує ефективного управління, як із позиції банківського працівника, так і з позиції професійного менеджменту.

Кредитна діяльність банку забезпечує рух грошових коштів на ринку та концентрується на найбільш важливих напрямках розвитку сучасного суспільства. Саме через кредитну діяльність банків поєднуються різні галузі економіки, сфери господарювання, сфери підприємництва, забезпечується стабільність і розвиток в цілому.

На нашу думку, управління кредитною діяльністю банку доцільно охарактеризувати не лише, як організацію кредитного процесу в установі із чітким функціональним розмежуванням обов'язків, а як скоординовану сукупність дій в сфері розробки і реалізації кредитної політики банку, організації кредитного процесу в установі на базі безпосереднього впливу на кредитний портфель банку відповідно до його кредитної стратегії і тактики банку. Процес управління кредитною діяльністю банку є послідовним та складається із низки етапів (рисунок 3.1).

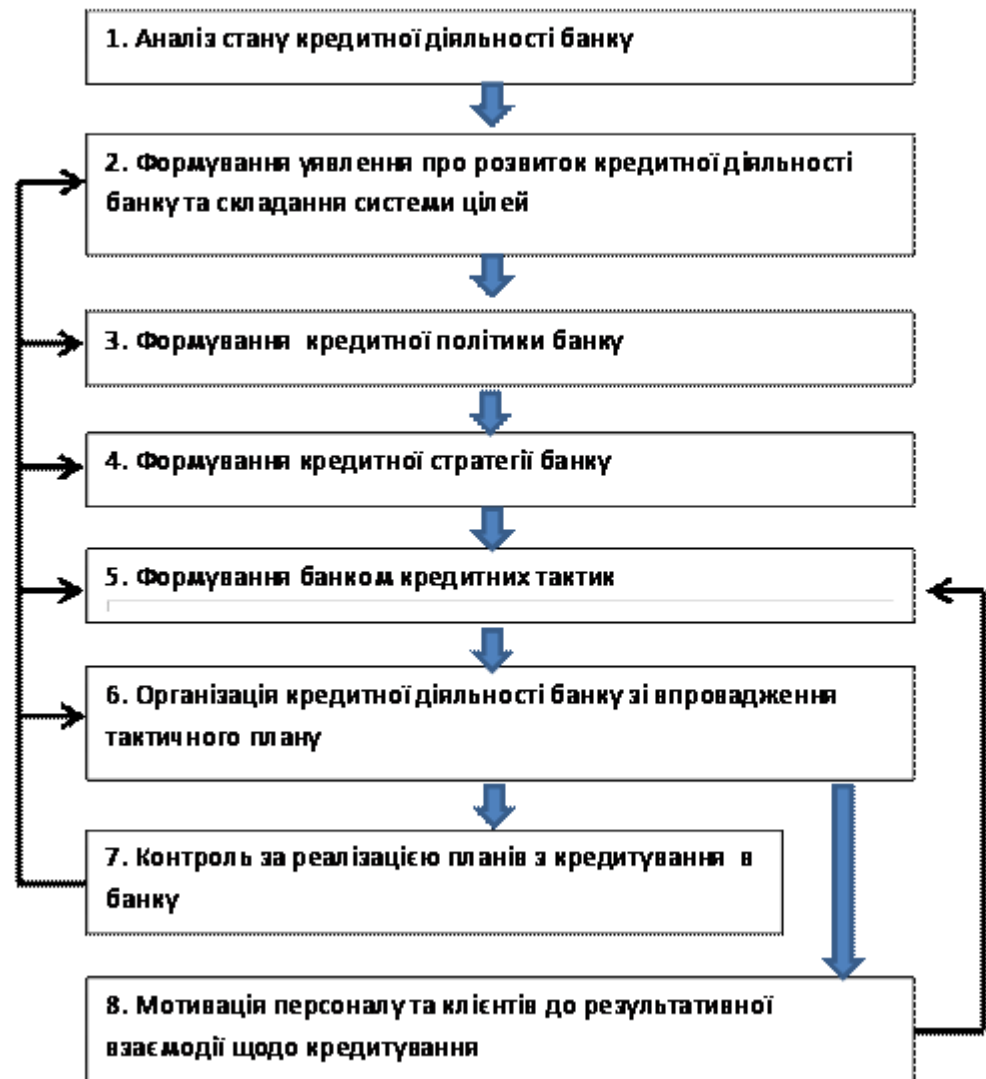

Рисунок 3.1 – Процес управління кредитною діяльністю банку
(запропоновано для АТ «Державний ощадний банк України»)

На нашу думку, здійснення управління кредитною діяльністю банку є послідовним та має 8 етапів. Розглянемо запропоновану програму дій із управління кредитною діяльністю банку більш детально.

1. Для визначення стану кредитної діяльності банку здійснюється аналіз: кредитного ринку і конкурентної позиції банку; динаміки і структури кредитного портфеля; якості кредитного портфеля банку; ресурсної бази банку; попиту і очікувань клієнтів за сегментами; дієвості та

результативності засобів просування кредитних продуктів; стану конкурентів і їх пропозицій із кредитування.

2. У ході формування уявлення щодо розвитку кредитної діяльності банку і складання системи цілей здійснюється: створення уявлень щодо кредитної діяльності банку в майбутньому; встановлення місії щодо кредитної діяльності банку; складання дерева цілей з кредитування.

3. При формуванні кредитної політики банку здійснюється: аналіз інформації від попередніх етапів та фіксація дій банку щодо виявлених важливих обставин; формування концепції розвитку кредитної діяльності; складання кредитної політики банку.

4. Процес формування кредитної стратегії банку передбачає: виокремлення системи стратегічних цілей; визначення переліку функцій із управління кредитуванням; синхронізацію системи стратегічних цілей і функцій та її доповнення і уточнення за необхідності; розробку системи принципів, які відображають основні напрями кредитної політики банку; визначення складу необхідних ресурсів (інформаційних, фінансових, матеріальних, людських ресурсів) у перспективі (із виділенням часових періодів); побудова системи показників, яка буде слугувати маркерами ефективної кредитної діяльності банку; побудова розгорнутого стратегічного плану дій банку з кредитування.

5. У ході формування банком кредитних тактик здійснюється: виокремлення системи тактичних цілей та їх усвідомлення; синхронізація системи тактичних цілей із функціями управління кредитуванням та її доповнення і уточнення за потреби; виокремлення із кредитної стратегії банку тих положень, які стосуються кредитних тактик; аналіз існуючих ресурсів банку; прогнозування кредитних ризиків; встановлення оптимальних методів досягнення кредитних тактик на перспективу; побудова тактичного плану із кредитування.

6. Організація кредитної діяльності банку по впровадженню тактичного плану передбачає: аналіз кредитного ринку на момент впровадження, конкурентної позиції банку та маркетингової стратегії банку із кредитування; вивчення потреб і очікувань усіх клієнтських каналів, які охоплені кредитуванням; розробку під клієнтські канали кредитних продуктів і лінійок; вивчення співробітниками банку усіх пропозицій із кредитування (їх особливостей і порядку надання); маркетингові дії з організації просування кредитних продуктів на ринок.

7. Контроль за реалізацією планів із кредитування у банку передбачає окремі дії на зазначених етапах (рисунок 3.2):

8. Мотивація персоналу та клієнтів банку щодо результативної взаємодії.

8.1. Для персоналу банку передбачає: вивчення потреб персоналу, його індивідуальних особливостей; розробка системи заохочень персоналу до результативності діяльності і активності під час обслуговування клієнтів банку; розробка та впровадження системи, яка заохочує персонал до ініціативи і пропозицій до покращення кредитування в банку.

8.2. Для клієнтів банку передбачає: розроблення, впровадження дієвих і неформальних за формою заходів по організації зворотного зв'язку від клієнтів-позичальників; аналіз певних пропозицій клієнтів, втілення їх в практику банку, інформування клієнтів банку щодо змін; постійний аналіз і покращення умов обслуговування клієнтів банку, використання найкращого досвіду лідерів кредитування у світі; психологічна і методична підготовка персоналу банку, врахування індивідуальних особливостей клієнтів з метою підвищення результативності взаємодії.

Потрібно наголосити, що запропонована програма дій із управління кредитною діяльністю банку охоплює всі функції управління і має жорстку структуру.

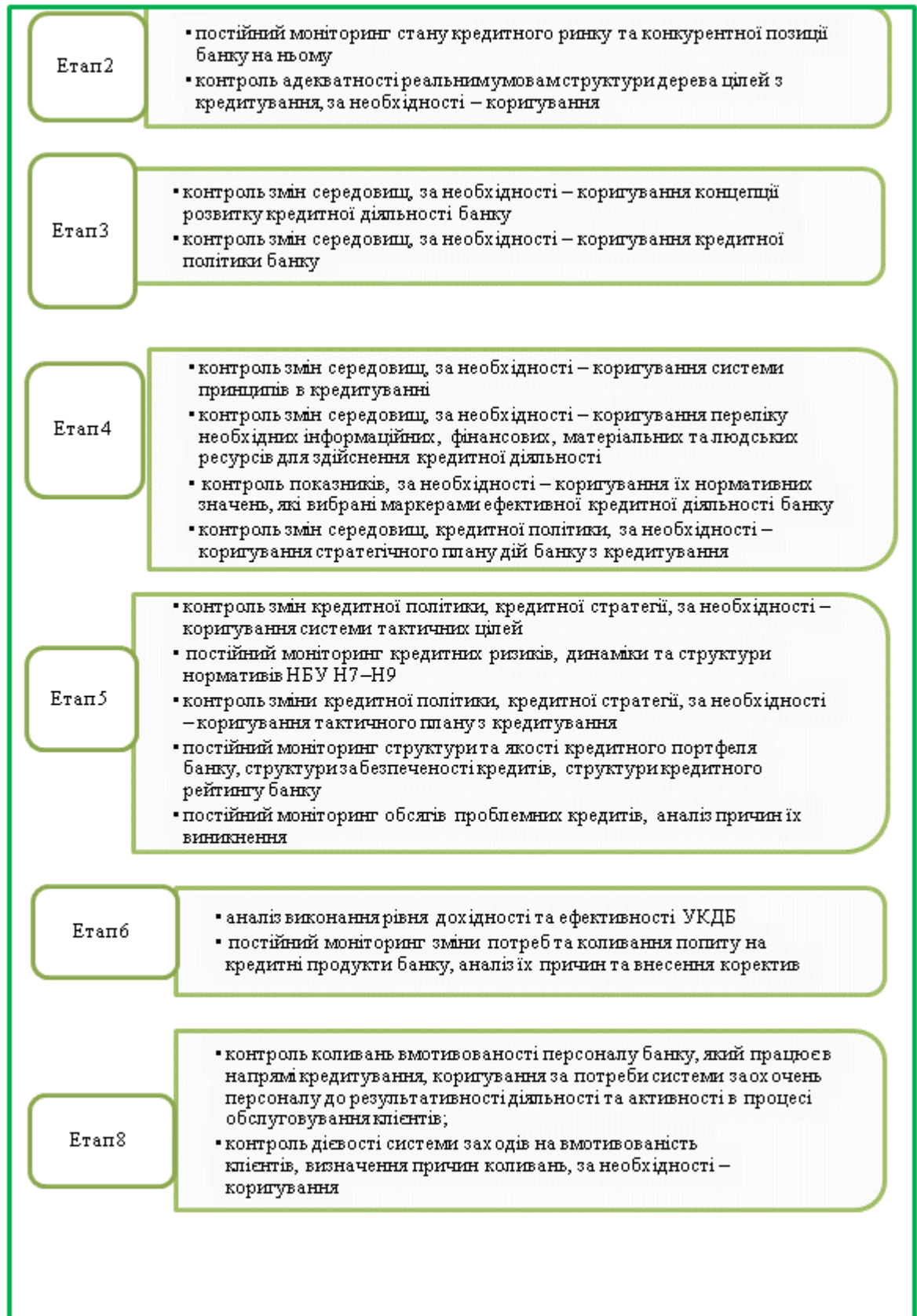

Рисунок 3.2 - Контроль за реалізацією планів із кредитування у банку

Виконання окремих дій усередині кожного етапу чітко визначено та не передбачає перестановки, оскільки це може привести до порушення логіки управлінського процесу і помилок, які приведуть до збою і неочікуваних наслідків процесу кредитування та як наслідок сприятимуть підвищенню невиправданих ризиків.

Щодо зміни послідовності, то тут винятком є здійснення 7 етапу, що передбачає контроль за реалізацією планів із кредитування в банку. Функція контролю являє собою наскрізну функцію, що має бути присутньою у ході час здійснення будь-якого етапу управління процесом. Тут дії можуть відбуватись паралельно чи окремо згідно до потреб, які виникають при реалізації програми у реальних умовах.

Таким чином, нами запропоновано процес здійснення управління кредитною діяльністю банку, який враховує основи теорії управління, теорії систем, теорії організацій і сучасні підходи до менеджменту. За кожним виділеним етапом запропонована програма дій для кредитних менеджерів. Окрім того, окремо розглянута логіка коригування, яка має налагодити чітке і ефективне планування в управлінні кредитною діяльністю банку.

Розроблений та детально описаний процес здійснення управління кредитною діяльністю банку вказує порядок і послідовність дій менеджменту банку із ефективного і повноцінного управління кредитною діяльністю банку, яка охоплює виконання всіх основних функцій управління. Пропонується покрокова програму дій щодо здійснення процесу управління кредитною діяльністю банку. Вона може слугувати «дорожньою картою» задля досягнення ефективного кредитного менеджменту у банківській установі.

Загалом, кредитна діяльність виступає основною і історично базовою діяльністю кожного банку, яка забезпечує йому дохід і можливість ефективного розвитку.

В сучасних умовах нестабільності та невизначеності, кредитна діяльність банку потребує ефективного управління, як зі сторони банківського працівника, так і з боку професійного менеджменту, організованого у банківській установі. Наразі, коли банківська система переживає складні часи, потрібно ретельно проводити управлінські дії щодо роботи банку із проблемними кредитними боргами. Ефективність роботи банку із кредитними боргами значно залежить від правильної організації діяльності банку в рамках організаційного механізму. Складові механізму організації діяльності банку із проблемними боргами і покроковий алгоритм його застосування відображено на рисунку 3.3.

Рисунок 3.3 – Послідовність дій банку із повернення кредитних боргів
(запропоновано автором)

В цілому, механізм управління процесом повернення проблемних кредитів банку забезпечується шляхом створенням у банківській установі координаційної групи. До складу такої групи входять: працівники банку, представники боржника і суб'єктів, які залучені до повернення боргів. Головними інструментами впливу на наявну боргову ситуацію будуть виступати перемовини і домовленості, інформаційні заходи, що супроводжують процес повернення боргів, правове забезпечення.

Управлінські дії банку, які націлені на захист інтересів суб'єктів боргових відносин при процедурі повернення проблемних кредитів, багато у чому залежать від термінів прострочення та інших чинників. Організація роботи банку із повернення проблемних кредитів детально представлена у таблиці А.3.

Запропонована система заходів банку щодо повернення кредитної проблемної заборгованості АТ «Державний ощадний банк України» має широкий арсенал способів і методів, котрі, в першу чергу, зосереджені на безконфліктній поведінці усіх сторін боргових відносин. Важливим моментом є диверсифікація методів роботи у залежності від строків (термінів) прострочення платежів за кредитними боргами.

Банківській установі необхідно прагнути до конструктивної взаємодії із боржниками, це надасть можливість АТ «Державний ощадний банк України» значно підвищити якість функціонування, а також буде сприяти підвищенню результативності системи безпеки кредитної діяльності банку.

Як відомо, ефективність кредитної діяльності банку залежить від дієвості системи управління кредитними ризиками.

Організація процесу управління кредитними ризиками банку відображена у вигляді схеми на рисунку 3.4.

Ключовими елементами процесу управління кредитними ризиками банку є аналіз факторів ризику, оцінка рівня ризику, аналіз результатів управління ризиком.

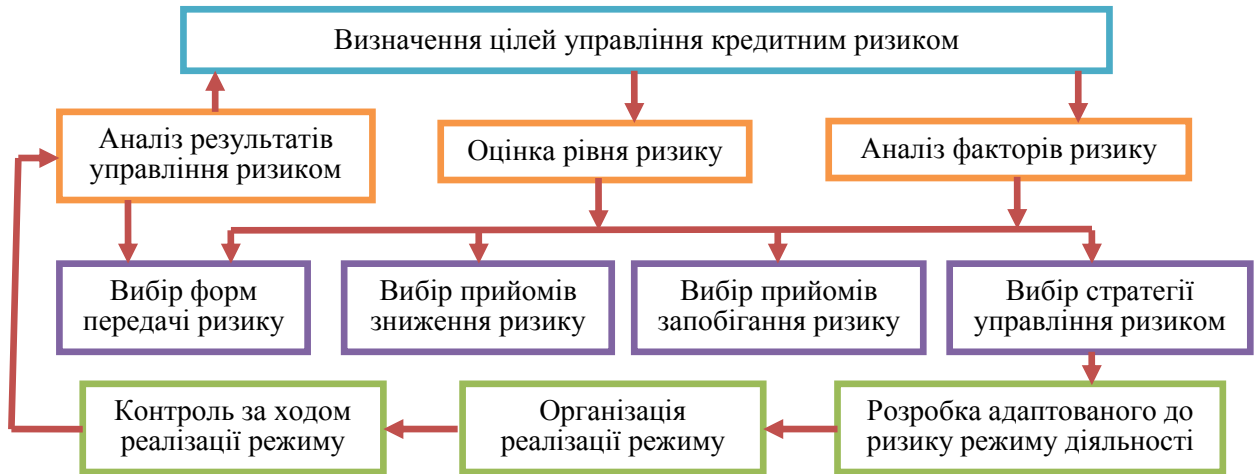

Рисунок 3.4 - Організація процесу управління кредитним ризиком банку (розроблено автором)

Згідно із такою схемою, організація процесу управління кредитними ризиками банку чітко регламентована політикою управління кредитними ризиками та починається із виявлення можливих випадків прояву кредитного ризику. Фахівці з відділу ризик-менеджменту банку встановлюють основні фактори ризику. Далі, на підставі встановленого кредитного ризику, а також внутрішньобанківської документації здійснюється оцінка ризику, за підсумками якої фахівці з відділу ризик-менеджменту виявляють найбільш оптимальні інструменти, які дозволяють управляти кредитним ризиком.

Із врахуванням того, що вразливість до кредитів наразі продовжує залишатися одним із головних факторів ризику для фінансової індустрії у всьому світі, банки, зокрема АТ «Державний ощадний банк України», має ініціювати стратегічні заходи задля виявлення, моніторингу і контролю ризиків кредитування.

На основі дослідження, нами вироблено практичні рекомендації для АТ «Державний ощадний банк України» щодо управління кредитними ризиками за окремими напрямками (рисунок 3.5).

Рисунок 3.5 – Практичні рекомендації для АТ «Державний ощадний банк України» щодо управління кредитними ризиками

Вважаємо, що запропоновані нами пропозиції та практичні рекомендації стосуються різних сфер кредитної діяльності банку, вони допоможуть АТ «Державний ощадний банк України» створити дієву стратегію управління кредитним ризиком.

У цілому, наведені практичні рекомендації щодо управління кредитним ризиком банківської установи дозволять банку забезпечити безперервний процес формування, спостереження, регулювання і оптимізації кредитного ризику.

Таким чином, у третьому розділі роботи нами розроблено напрями удосконалення елементів системи управління кредитною діяльністю АТ «Державний ощадний банк України», зокрема:

- *удосконалено* елементи системи управління кредитною діяльністю банку шляхом побудови покрокової восьми етапної програми дій щодо здійснення процесу управління кредитною діяльністю банку. Така

«дорожня карта» слугуватиме інструментом на шляху досягнення ефективного кредитного менеджменту у банківській установі;

- *дістали подальшого розвитку* складові механізму організації кредитної діяльності банку завдяки розробки послідовності дій банку із повернення проблемних кредитів та практичних рекомендацій щодо управління кредитним ризиком, це сприятиме підвищенню якості кредитної діяльності банку.

Висновки

В першому розділі роботи: з'ясовано сутність, зміст та особливості здійснення кредитної діяльності банків; обґрунтовано концептуальні основи формування кредитного портфелю банків.

В загальній сукупності банківських операцій кредитна діяльність займає провідну нішу. Одержані доходи від кредитної діяльності є головним джерелом отримання прибутку банківської установи. Єдиного розуміння суті та змісту кредитної діяльності банку не знайдено. Відокремленими елементами кредитної діяльності виступають такі як: суб'єкт, яким забезпечується діяльність та об'єкт, на кого спрямовується діяльність (таблиця 1.1). Основні наукові підходи авторів до трактування сутності поняття «кредитний портфель» систематизовано у таблиці А.1. Сутність кредитного портфелю банку найкраще розглядати через функції. Кредитний портфель характеризується дохідністю, ризиком і ліквідністю. Він має усі властивості банківського портфеля і має свою специфіку. Порівняльна характеристика банківського і кредитного портфеля подана у таблиці 1.3, класифікаційні ознаки у таблиці 1.4, рисунок 1.2.

У другому розділі роботи здійснено аналіз стану та тенденцій розвитку кредитного ринку в банківській системі України; проаналізовано фінансово-господарську діяльність АТ «Державний ощадний банк України» у 2018-2020 роках. В таблиці 2.1 та на рисунку 2.1 подано динаміку кредитного портфеля банків України у розрізі суб'єктів господарювання у 2017-2020 роках. Протягом 2018-2020 рр. кредити, які надані клієнтам банку суттєво зменшуються. 2019 рік та і 2020 рік, і не стали роками відновлення кредитування. Зменшення обсягів наданих кредитів банками спостерігається майже за усіма секторами економіки і суб'єктами господарювання. Динаміку обсягів банківського кредитування в Україні малого і середнього бізнесу

проаналізовано у таблиці 2.2. Відслідковувалася спадна тенденція банківського кредитування МСБ. У таблиці 2.3 подано основні показники ринку іпотечного кредитування за 2016-2020 роки. Частка іпотечних кредитів у загальній сумі кредитів, які надані банківськими установами України у 2016-2020 роках суттєво знижується. За останні 4 роки банківський сектор України став фундаментально міцнішим і стійкішим щодо виникнення ризиків, які пов'язані з кредитними операціями. Наразі, все ж залишається високою частка непрацюючих кредитів (NPL).

Одним із системно важливих банків України є банк із державною часткою - АТ «Державний ощадний банк України». Банк протягом тривалого часу утримувати лідируючі позиції на ринку. У 2020 р. банк продовжив утримувати лідируючі позиції на ринку. Протягом 2020 р. в порівнянні з попереднім чисті активи зменшились на 5,9 %, а у порівнянні із 2018 р. активи зросли на 7,91 %. У структурі активів у 2020 р. найбільшу частку цінні папери в портфелі банку на продаж – 30,23 %. Протягом трьох років активи збільшились. Зобов'язання банку у 2020 р. у порівнянні із 2019 р. зменшились на 7,59 %. Величина власного капіталу банку у 2020 р. у порівнянні із 2018 р. збільшилась на 18,57 %. Протягом 3-х років АТ «Державний ощадний банк України» був прибутковою банківською установою.

З метою управління кредитним ризиком АТ «Державний ощадний банк України» сегментує кредитний портфель на наступні категорії клієнтів (таблиця 2.11, рисунок 2.12). У 2018-2020 рр. спостерігаємо не значне зростання кредитного портфеля фізичних осіб. У 2020 р. в порівнянні із 2019 р. кредитний портфель АТ «Державний ощадний банк України» зменшився на 1942267 тис. грн. та склав 63226077 тис. грн. Така ситуація склалась у результаті зменшення кредитів юридичних осіб на 3292867 тис. грн. Структура кредитного портфеля банку у 2018-2020 рр. не зазнала суттєвих змін. Як і раніше, в кредитному портфелі банку перевищують кредити

юридичних осіб. Частка кредитів наданих фізичним особам протягом аналізованого періоду змінюються рівномірно та зростає. У цілому протягом року вони зросли на 13,78 %.

У третьому розділі роботи нами розроблено напрями удосконалення елементів системи управління кредитною діяльністю АТ «Державний ощадний банк України». Процес управління кредитною діяльністю банку є послідовним та складається із низки етапів (рисунок 3.1). На нашу думку, здійснення управління кредитною діяльністю банку є послідовним та має 8 етапів. Потрібно наголосити, що запропонована програма дій із управління кредитною діяльністю банку охоплює всі функції управління і має жорстку структуру. За кожним виділеним етапом запропонована програма дій для кредитних менеджерів. Окрім того, окремо розглянута логіка коригування, яка має налагодити чітке і ефективне планування в управлінні кредитною діяльністю банку. Складові механізму організації діяльності банку із проблемними боргами і покроковий алгоритм його застосування відображено на рисунку 3.3. Механізм управління процесом повернення проблемних кредитів банку забезпечується шляхом створенням у банківській установі координаційної групи. Запропонована система заходів банку щодо повернення кредитної проблемної заборгованості АТ «Державний ощадний банк України» має широкий арсенал способів і методів, котрі, в першу чергу, зосереджені на безконфліктній поведінці усіх сторін боргових відносин.

Організація процесу управління кредитними ризиками банку відображена у вигляді схеми на рисунку 3.4. Ключовими елементами процесу управління кредитними ризиками банку є аналіз факторів ризику, оцінка рівня ризику, аналіз результатів управління ризиком. На основі дослідження, нами вироблено практичні рекомендації для АТ «Державний ощадний банк України» щодо управління кредитними ризиками за окремими напрямами (рисунок 3.5).

Список використаних джерел

1. Банківське кредитування корпоративного сектору економіки в умовах циклічності : монографія / Л.В. Кузнєцова та ін. Харків, 2018. - 280 с.
2. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А. М. Мороза. [3-тє вид., перероб. і доп.]. К.: КНЕУ, 2018. 608 с.
3. Банківські операції : підручник / О. В. Дзюблюк, Я. І. Чайковський, Н. Д. Галапуп та ін.; за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2019. 696 с.
4. Банківські операції [текст]: навч. посіб./ Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П.Владика – Дніпро: Пороги, 2017. – 461 с.
5. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. - Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. - 696 с.
6. Банківські операції: Підручник / За редакцією В.І. Міщенко, Н.Г.Слов'янської. – К: Знання, 2007. – 728 с.
7. Банківські ризики: теорія та практика управління: колективна наукова монографія / [Примостка Л.О., Лисенок О.В., Чуб О.О., Диба М.І., Зубок М.І., Яременко С.М. та ін.]. - К.: КНЕУ, 2008. - 456 с.
8. Влада. Банки. Бізнес: політекономія взаємодії і розвитку: монографія / [Реверчук С. К., Ковалюк О. М., Стрельбицька Л. М., Крупка М. І. та ін.] : за ред. докт. екон. наук, проф. С.К. Реверчука. - К.: Атіка, 2002. - 320 с.
9. Владичин У. Б. Банківське кредитування: навч. посіб. / Владичин У. В. - К.: Атіка, 2008. - 648 с.
10. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: підручник / Вовчак О.Д., Рушишин Н. М., Андрейків Т. Я. - К.: Знання, 2008. - 564 с.

11. Волохов В. І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності / В. І. Волохов // Фінанси України. - К. - 2020. - № 8. – С. 109-117.
12. Волохов В. І. Ефективність кредитної діяльності банку: автореф. дис... канд. економ, наук: 08.04.01 / Волохов Віктор Ігорович. - К., 2015. - 19 с.
13. Воронцов Б. В. Банковское кредитование инвестиционных проектов в промышленности: монография / Б. В. Воронцов, А. М. Колесников - СПб.: ГУ АП, 2007.- 132 с.
14. Гаркуша Ю.О. Банківський кредит у забезпеченні розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / Ю.О. Гаркуша, Руснак О.О. // Інфраструктура ринку. – 2019. – Вип.37. – С. 560-565.
15. Глущенко С.В. Кредитний ринок: інститути та інструменти: навч.посіб. / Глущенко С.В. - К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", - 153 с.
16. Господарський кодекс України: закон (№ 436–IV) : [прийнято Верховною Радою України 16.01 2003] // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
17. Денисенко М. П. Грошово-кредитна діяльність банків: навч. посіб. / Денисенко М. П., Кабанов В. Г., Худолій Л. М. - К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2004. - 339 с.
18. Денисенко М. П. Кредитування та ризики: навч. посіб. / Денисенко М. П., Домрачев В. М., Кабанов В. Г., Ігнатенко А. В., Чигирик К. О. - К.: "Видавничий дім "Професіонал", 2008. - 480 с.
19. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль: навч.посіб / М. Г. Дмитренко, В. С. Потлатюк. - К.: Кондор, 296 с.
20. Живко З. Б. Банківська діяльність: навч. посіб. / Живко З. Б. - К.: Алерта, 2012.-248 с.

21. Загородній А. Г. Кредитування: термінол. слов. / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г.О. - К.: Кондор, 2007. - 168 с.
22. Зубок М. І. Інформаційна безпека підприємництва, банку. Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності / М. І. Зубок // Бизнес и безопасность. - К., 2011. - № 3 (83). С. 67-69.
23. Зубок М.І. Інформаційна безпека: навч. посіб. / М.І. Зубок. - К.. КНТЕУ, 2005.- 133 с.
24. Івасів Б.С. Гроші та кредит: підручник / Івасів Б.С. - К.: Кондор, 2008. - 528 с.
25. Івасів І.Б., Максимова А.В., Корнилюк Р.В. Макроекономічне стрес-тестування банків : монографія. Київ, 2014. - 186 с.
26. Книш Г.С. Обґрунтування комплексу управлінських рішень щодо удосконалення системи управління кредитними ризиками банку / Г.С. Книш, Н.А. Хрущ // Інструменти забезпечення економічної ефективності підприємств: соціальний аспект: Матеріали науково - практичної Інтернет-конференції молодих учених та студентів (20 листопада 2019 р.). – Херсон: Херсонський національний технічний університет, 2019. – С. 15-19.
27. Книш Г.С. Управління кредитною діяльністю банків / Г.С. Книш, Н.А. Хрущ // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Том 2 / ред. кол. : Н. А. Хрущ, К. Л. Ларіонова, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2019. – С. 73-77.
28. Коваленко В.В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку. Одеса : АТЛАНТ, 2015. 217 с.
29. Колотуха С. М. Гроші та кредит: навч. посіб. / С. М. Колотуха, С. А. Власюк - К.: Знання, 2012. - 495 с.
30. Копилюк О.І., Музичка О.М. Банківські операції. 2-ге вид. випр. і доповн. навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 536 с.

31. Котковський В.С., Неівестна О.В. Банківські операції: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2011. – 498 с.
32. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва в Україні / Крутов В. В. - К.: Преса України, 2008. - 406 с.
33. Круш П.В., Бугрім С.І. Напрями підвищення результативності управління кредитною політикою банку в умовах кризи. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. - 2017. - Вип. 19. - С. 149–158.
34. Купчинова О. В. Система банківського кредитування в Республіке Беларусь: тенденції розвитку / О. В. Купчинова // Банковский вестник. - Минск, 2009. - №7. - 12-20 с.
35. Лаврушин О. И. Банковское дело: современная система кредитування: учебн. пособ. / Лаврушин О. П., Афанасьєва О. Н., Корниєнко С. Л. - М.: КНОРУС, 2007. - 264 с.
36. Лисенок О.В. Формування стратегії та політики управління кредитними операціями банків. Вісник ЖДТУ. - 2016. № 1 (75). - С. 185–190.
37. Маслова А. Ю. Системний підхід до визначення особливостей кредитної діяльності банків у сучасних умовах економічного розвитку / А. Ю. Маслова // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - К., 2011. - №1 (10). – С. 197-201.
38. Медведєва І.Б. Стрес-тестування кредитного портфеля банку за макроекономічними параметрами. // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. - № 16. - С. 752–757.
39. Методичні вказівки НБУ з інспектування банків «Система кількісної оцінки ризиків» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>
40. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України : Постанова Правління НБУ № 460 від 06.08.2009. URL: <http://www.bank.gov.ua>

41. Михайловська І.М., Олійник А.В. Банківські операції. Кредитно-модульний курс / Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія – 2006”, 2011. – 625 с.
42. Мілай А. О. Кредитно-розрахункові операції: навч. посіб. / Мілай А. О. - К.: МАУП, 2004.-204 с.
43. Міщенко В. І. Банківські операції: підручник / Міщенко В. І., Слав'янська Н. Г., Коренева О. Г. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007. - 796 с.
44. Мороз А. М. Кредитний менеджмент: навч. посіб. / Мороз А. М., Шевченко Р. І., Дубик І. В. - К.: КНЕУ, 2009. - 399 с.
45. Нечипоренко А.А. Економічна суть банківського кредиту та кредитних відноси. URL : <https://www.sworld.com.ua/konferu5/36.pdf>
46. Офіційний сайт АТ «Державний ощадний банк України» [Електронний ресурс] : Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/ua/> (дата звернення 12.09.2021).
47. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>. (дата звернення 10.09.2021).
48. Петрушанський Н.С. Аналіз ефективності діяльності банківського сектору України / Н.С. Петрушанський, О.М. Ліщук, Н.А. Хрущ // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2021. – С. 54-57.
49. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Правління НБУ № 64 від 11.06.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
50. Посохов І.М., Ходирева О.О. Стрес-тестування як актуальний інструмент ризик-менеджменту сучасної банківської системи України //

Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2018. - Т. 1. - С. 53–61.

51. Про банки і банківську діяльність // Закон України від 07.12.2000 р. - №2121 - III із змінами і доповненнями // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.rada.kiev.ua

52. Просолова С.П. Банківські операції: навч. посіб. та практикум / С.П. Просолова, О.С. Вовченко. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 568 с.

53. Реверчук С. К. Гроші та кредит: підручник / Реверчук С. К. - К.: Знання. - 382 с.

54. Реверчук С.К. Банківська система: навч. підручник. / Реверчук С.К. – Львів «Магнолія 2006», 2017. - 400 с.

55. Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

56. Солодка О.О. Ефективність кредитної діяльності в механізмі банківського маркетингу. Фінанси України. 2019. № 11. С. 119–127.

57. Стрельбицька Л. М. Банківське безпекознавство: навч. посіб. / Стрельбицька Л. М., Стрельбицький М. П., Гіжевський В. К. - К.: Кондор, 2007. - 601 с.

58. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. - №435-IV / Верховна Рада України // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.rada.kiev.ua

Додатки